

TRUEDEM

Trust in European Democracies

**DŮVĚRA VE VNITROSTÁTNÍ INSTITUCE A
MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE V ČESKO
(VZDĚLÁVACÍ MATERIÁLY)**

**Funded by
the European Union**

This project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation program under grant agreement No 101095237 (TRUEDEM).

A. Co je to politická důvěra a jak ji pěstovat?

Ačkoli jsme všichni jednotlivci, většinu času žijeme v různých skupinách nebo komunitách: v rodinách, školách, skupinách přátel nebo v sousedství. Pokaždé, když potřebujeme v rámci této skupiny nebo s ní něco udělat, musíme učinit kolektivní rozhodnutí. Pokud například chcete uspořádat sportovní soutěž nebo naplánovat třídní výlet, budete se muset poradit se svými kolegy a rozhodnout, jak to udělat. Často se stává, že několik vašich kolegů je pověřeno celou třídou, aby věc přednesli řediteli školy, který pak věc projedná s několika dalšími učiteli a rodiči a pokusí se nabídnout řešení. Způsob přijímání politických rozhodnutí je podobný.

V demokracii se lidé přímo podílejí na rozhodování o fungování své společnosti. Ačkoli se mohou na rozhodování podílet přímo - hlasováním ve volbách, v referendu nebo účastí v debatě na radnici - často účast znamená volbu určitých zástupců. Těmto zástupcům lidé svěřují rozhodování jejich jménem a tato rozhodnutí se stávají zákony a politikami. V demokracii však zvolení zástupci nerozhodují pouze

podle svých vlastních přání, ale spíše působí v rámci husté sítě institucí, které zajišťují kontinuitu a spravedlnost. Tyto instituce také zajišťují, aby různá rozhodnutí byla přijímána v souladu se základními principy, které definují společnost (např. ústava). V tomto kontextu je zřejmé, že důvěra jak v politiky (a úředníky) na jedné straně, tak v politické instituce na straně druhé je prvořadá.

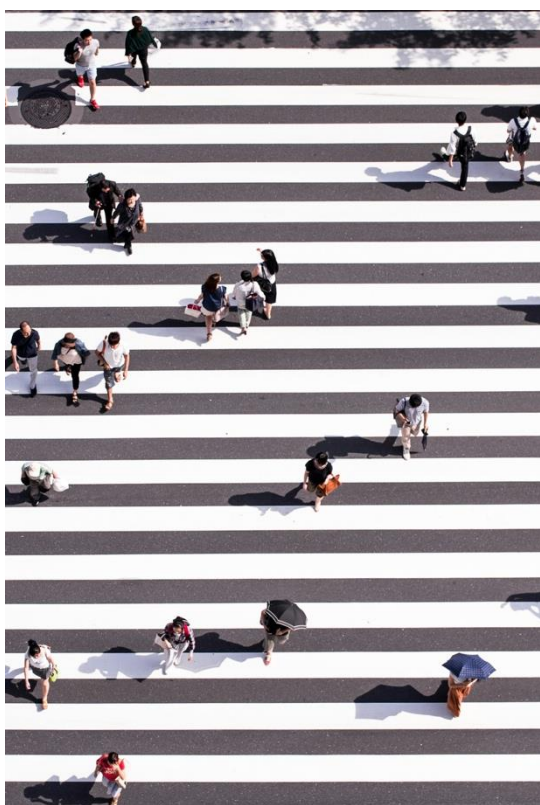
Politická důvěra se týká především způsobu, jakým hodnotíme politické instituce, a zahrnuje tzv. atributy důvěryhodnosti, jako jsou "důvěryhodnost, spravedlnost, kompetence, transparentnost [a] otevřenost vůči konkurenčním názorům" (Zmerli 2014, 4887). Hodnocení těchto institucí - v podstatě důvěra či nedůvěra v ně - je podmíněno důvěrou v lidi, kteří v určitých časových okamžicích tyto instituce obývají, a také důvěrou v samotný politický systém (tj. demokracii) (Zmerli 2014).

Když mluvíme o politické důvěře, většinou máme na mysli **důvěru v politické instituce**. Mezi tyto instituce patří **parlament, vláda, soudní systém, místní samosprávy nebo politické strany** a také abstraktnější typy institucí, které představují široké politické, sociální a ekonomické principy, jako je například **ústava**.

Když už jsme se rozhodli, že politická důvěra je v demokracii důležitá, podívejme se, jak se vytváří. Politická důvěra se získává podobným způsobem, jakým se buduje důvěra v jiné lidi. Jak se rozhodnete, že dané osobě důvěřujete? No, někomu důvěřujete, protože ho znáte dlouho, nebo protože se vám během té doby nepokusil nijak ublížit či vás zklamat, nebo protože je spolehlivý. Stejně tak důvěřujete zvoleným poslancům Parlamentu, protože se vždy snažili reagovat na vaše potřeby a snažili se pomoci řešit problémy, které jim vaše komunita předložila. Přesuneme-li pozornost od politiků k institucím, důvěřujete politickým institucím, protože víte, jak fungují, a můžete

pozorovat, že se obecně snaží jednat ve vašem nejlepším zájmu. **Politickým institucím důvěřujete, pokud jsou jejich rozhodnutí spravedlivá, pokud je jejich politika dobře zdokumentována, pokud je způsob jejich fungování transparentní a pokud jsou v případě potřeby schopny a ochotny se změnit.**

Proto se učíte důvěřovat politickým aktérům a politickým institucím na základě toho, jak dobře fungují. Důvěřovat určitým institucím je možné také proto, že historicky těžily z důvěry lidí a vy jako mladý dospělý o tom slyšíte doma, ve škole, mezi přáteli. Jinými slovy, **důvěru lze budovat prostřednictvím pověsti.**

Ačkoli je důvěra obecným pojmem a příjemcem něčí důvěry může být jiná osoba, skupina osob nebo instituce, tyto dílčí typy důvěry se také poněkud liší. Důvěra v jiné lidi se označuje jako **sociální důvěra**. Výzkumy ukazují, že společnosti, kde je vysoká důvěra v jiné lidi, vykazují také značnou míru politické důvěry (Zmerli a Newton 2008). Důvěra ve způsob fungování a rozhodování o věcech v jakémkoli politickém systému se dělí na dvě kategorie. Zaprvé jde o důvěru v samotný systém, jeho hlavní instituce (parlament, vládu, politické strany atd.), která nemusí nutně záviset na tom, kdo je v danou chvíli u moci. Tento typ důvěry bývá spojován s tzv. **difúzní podporou** (Easton 1975): důvěřujete, že systém sám o sobě funguje dobře, je spravedlivý a zajišťuje kontinuitu. Druhým typem je důvěra ve zvolené zástupce nebo lidi pracující v systému v určitém časovém okamžiku, tzv. **specifická podpora** (Easton 1975). Difúzní podpora a specifická podpora spolu souvisejí, ale nejsou zcela totožné.

Předmět politické důvěry - tj. jakým institucím důvěřujeme? - se může lišit podle toho, o jaký typ institucí se jedná. Obecně máme na mysli místní (tj. radnice) a celostátní (tj. parlament) politické instituce, protože jejich fungování přímo ovlivňuje náš život. Nicméně **se jedná také o mezinárodní instituce, protože i ty mohou ovlivňovat naše práva a povinnosti.** Například Organizace spojených národů je mezinárodní organizace zahrnující většinu zemí světa a intenzivně pracuje na definování lidských práv na celém světě. Dalším příkladem je Evropská unie. V rámci EU ovlivňují náš život nejen místní a národní politické instituce, ale také to, o čem rozhoduje Evropský parlament, Evropská rada, Evropská komise a různé další instituce na evropské úrovni. Proto je užitečné uvažovat o politické důvěře jako o procesech hodnocení činnosti různých institucí, od místních, přes národní až po mezinárodní.

Politická důvěra je sice důležitá v každém systému, ale v demokraciích nabývá zásadního významu. Je tomu tak proto, že demokracie fungují pouze tehdy, pokud se lidé zapojují do politiky, ať už minimálně prostřednictvím hlasování, nebo významnějšími způsoby (např. protesty, kampaně, ovlivňování politické agendy atd.). **Pokud lidé nedůvěřují institucím v demokracii, nebudou se jí účastnit; pokud se lidé stanou apatickými, systém ztratí legitimitu.**

A konečně, ačkoli dnes víme, že existují různé typy důvěry, je třeba poznamenat, že v reálném životě je způsob, jakým důvěřujeme svým vrstevníkům, jiným lidem obecně nebo některým institucím v našem politickém systému či dokonce demokracii obecně, vzájemně propojen. V důsledku toho způsob, jakým získáváme politickou důvěru, závisí pouze na výkonnosti politických institucí, ale také na celkovém klimatu důvěry existujícím ve společnosti.

B. Důvěra v národní politické instituce a mezinárodní organizace

Česko je unitární parlamentní republikou. Státní instituce jsou koncipovány podle principu dělby moci a měly by fungovat na základě pravidel stanovených ve vlastní *Ústavě* (přijaté v roce 1993, naposledy novelizované v roce 2013). Měly by rovněž fungovat v souladu s hodnotami, zásadami a závazky, které vyplývají z členství v Evropské unii (EU) a Organizaci spojených národů (OSN), jakož i z mezinárodních dohod, jichž je Česko součástí.

V této části se nejprve zabýváme důvěrou v hlavní instituce českého státu - prezidentský úřad, vládu, parlament, politické strany a soudní systém. Poté se podíváme na to, jak Češi důvěřují Evropské unii a dvěma jejím nejznámějším institucím - Evropskému parlamentu a Evropské komisi. V závěrečné části se zaměříme na důvěru, kterou čeští respondenti vkládají do OSN.

B.1 Institut prezidenta

Prezident je hlavou státu. Ačkoli je prezident osobou, **reprezentuje** institut prezidenta republiky. Prezident České republiky je od roku 2013 volen oprávněnými voliči v přímých volbách. Předtím volil prezidenta Parlament na společné schůzi obou parlamentních komor. Funkční období je pětileté a jedna osoba může být zvolena maximálně na dvě po sobě následující období. Kandidovat může každý občan ČR, který dosáhl věku 40 let, musí však být nejprve navržen buďto nejméně dvaceti poslanci nebo nejméně deseti senátory

Parlamentu ČR, nebo prostřednictvím petice podepsané alespoň 50 tisíci oprávněnými voliči. V prvním kole je zvolen kandidát, který získá nadpoloviční většinu z odevzdaných platných hlasů. Pokud žádný takový kandidát není, koná se druhé kolo, do kterého postupují dva neúspěšnější kandidáti z prvního kola. V druhém kole zvítězí kandidát, který obdrží více hlasů. Podle české ústavy jsou pravomoci prezidenta poměrně omezené. Nejvýznamnější úlohou je podepisování nebo vetování zákonů přijatých Parlamentem. Prezident tak představuje institut, která poskytuje dodatečný kontrolní a ověřovací mechanismus, jenž zajišťuje, aby zvolení zástupci nezneužívali svých pravomocí.

Zde je několik dalších významných funkcí prezidenta:

- vypisovat volby do obou komor Parlamentu
- svolávat zasedání dolní komory Parlamentu (tj. Poslanecké sněmovny)

- rozpouštět Poslaneckou sněmovnu
- jmenovat a odvolávat předsedu vlády a další členy vlády a v případě potřeby přijímat jejich demisi
- jmenovat soudce, soudce Ústavního soudu a členy bankovní rady České národní banky
- prominout a zmírnit tresty uložené soudem
- zastupovat český stát vůči ostatním zemím
- sjednávat a ratifikovat mezinárodní smlouvy
- udělovat státní vyznamenání
- vrchní velitel ozbrojených sil

Některá rozhodnutí prezidenta musí být kontrasignována předsedou vlády (nebo jiným členem vlády, kterého předseda vlády pověří) a odpovědnost za něj nese vláda. Jiná může prezident vykonávat samostatně bez nutné kontrasignace.

Důvěra v institut prezidenta je do značné míry závislá na výkonu každého prezidenta, ale také na vztahu mezi předsednictvím a ostatními hlavními institucemi státu.

B.2 Vláda

Vláda je hlavním představitelem **výkonné moci**. To znamená, že odpovídá za výkon práva a provádění politik. Vláda má také výlučnou zákonodárnou iniciativu, pokud jde o státní rozpočet.

Obvykle se pod pojmem vláda rozumí všechny orgány ústřední státní správy (např. ministerstva, národní agentury), úředníci v nich zaměstnaní a kabinet, který tuto správu vede. **Kabinet** tvoří předseda vlády a ministři, kteří jsou hlavní institucí odpovědnou za celkovou koordinaci a řízení ústřední správy na celém území státu. **Dávejte pozor!** Lidé mohou používat termín vláda pouze pro označení kabinetu.

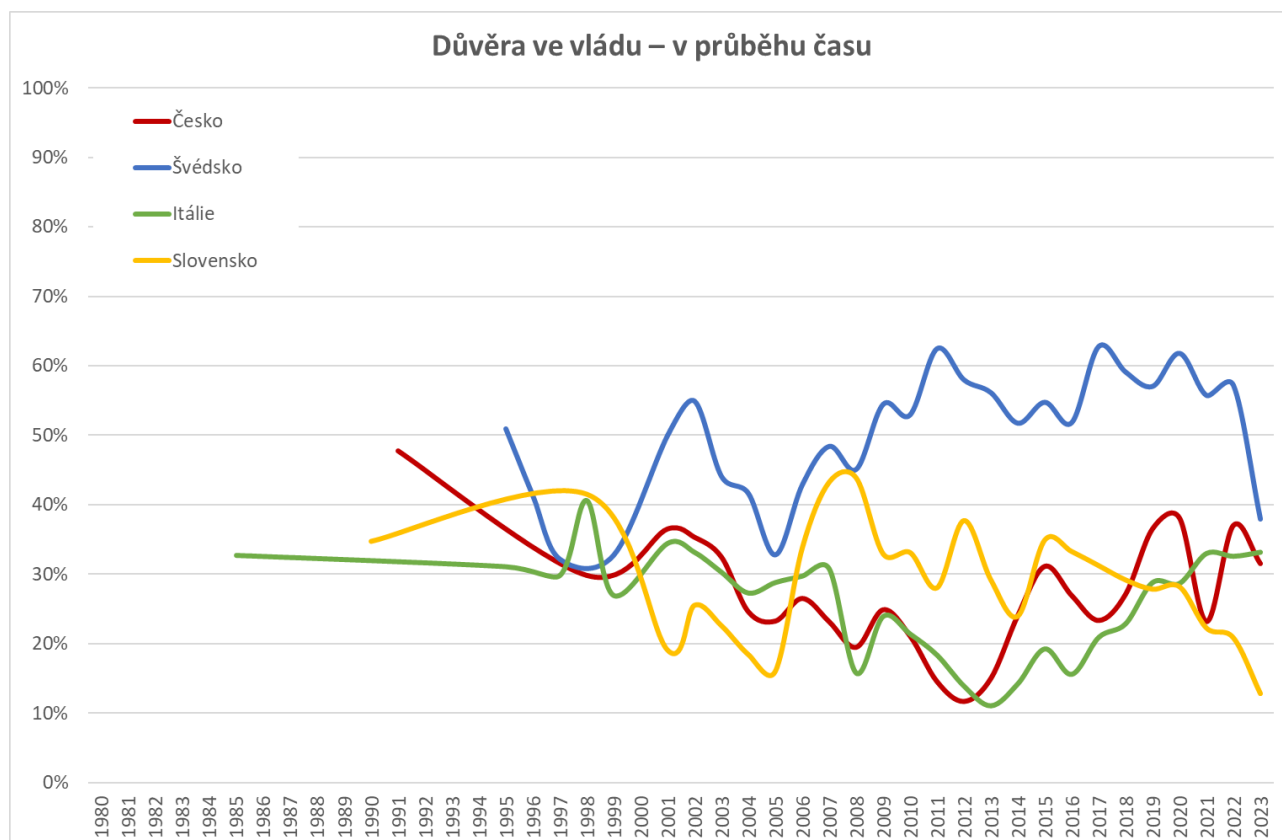
Výběr předsedy vlády a složení kabinetu je výsledkem politických jednání v Parlamentu po volbách nebo po demisi či odvolání předchozího kabinetu. To znamená, že kabinet může zahrnovat zástupce jedné nebo více stran. V prvním případě, pokud se nejedná o stranu, která má parlamentní většinu, se výsledný kabinet často nazývá **menšinová vláda**. Pokud je ve vládě zastoupeno více stran, jedná se o **koaliční vládu**.

Předseda vlády a jím navržený členové vlády jsou oficiálně jmenováni prezidentem republiky, ale jsou odpovědní Poslanecké sněmovně. Na žádost předsedy vlády nebo z vlastní iniciativy mohou poslanci vyslovit příslušnému kabinetu důvěru. Poslanci rovněž mohou iniciovat vyslovení nedůvěry vládě. Protože poslanci jsou vedle voleb zástupci

občanů, je toto hlasování jedním z nejvýznamnějších a nejviditelnějších vyjádření důvěry veřejnosti ve vedení státní instituce.

Pojďme společně prozkoumat některé z aktuálních údajů o důvěře Čechů ve vládu jako instituci a následně se nad nimi zamyslet.

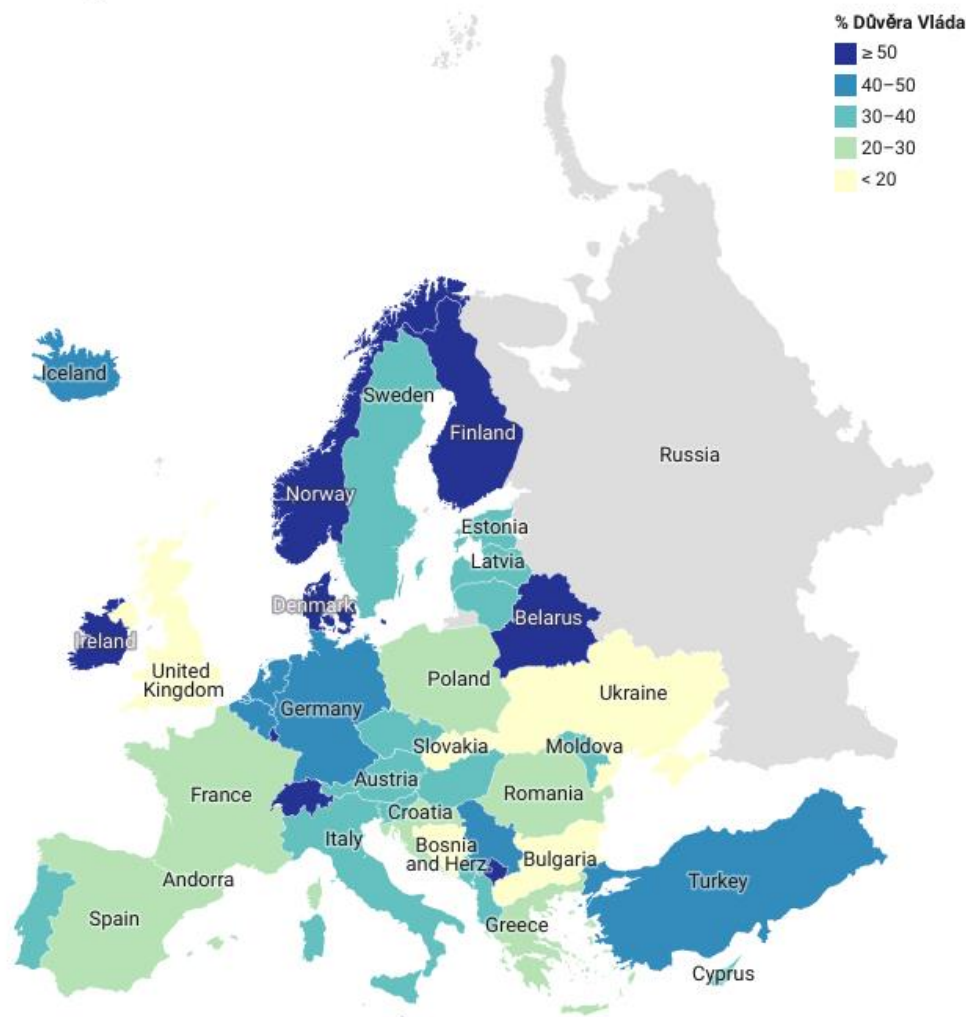
Následující graf ukazuje vývoj důvěry ve vládu od roku 1995 do roku 2023 pro Česko a tři další země, které jsou uvedeny pro srovnání. Červená čára, udávající procento lidí, kteří v jednotlivých letech, kdy byli dotazováni, deklarovali, že vládě důvěřují, se sice rok od roku mění, ale celkově od prvního roku do roku 2012 klesá, poté se směrem k současnosti stabilizuje kolem hranice 30-40 %. Z toho vyplývá, že Češi, kteří vládě důvěřovali, zatím představovali menšinu, většina vládě **nedůvěřovala**.

Srovnáme-li Česko s ostatními zeměmi zastoupenými v grafu, zdá se, že vývoj důvěry ve vládu v Česku se docela podobá vývoji zaznamenanému v Itálii. Slovensko, které bylo v letech 1918-1992 (s výjimkou 1939-1945) s Českem spojeno v Československu, má podobnou trajektorii důvěry ve vládu až do roku 2006. Po vstupu do Evropské unie důvěra v Česku klesala až do roku 2013 a poté se obnovila, zatímco na Slovensku rostla až do roku 2008, poté klesla na nejnižší úroveň zaznamenanou na Slovensku v roce 2023.

Vidíme, že některé země mají podobnou trajektorii důvěry ve vládu, zatímco jiné se od ní liší. Zajímavou otázkou je tedy snaha zjistit, co způsobuje rozdíly a co podobnosti. Existují společné faktory, které by mohly působit ve všech zemích a ovlivňovat úroveň důvěry ve vládu? Nebo by správnou odpovědí mohlo být spíše to, že události, které se stanou v jedné zemi, ovlivňují úroveň důvěry ve vládu v této zemi, aniž by ovlivnily úroveň důvěry v ostatních zemích? To by mohlo být zajímavé téma pro pokračování skupinové diskuse ve třídě, mezi skupinami studentů.

Důvěra ve vládu, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

Mapa evropských zemí ukazuje úroveň důvěry ve vládu v jednotlivých zemích v roce 2023. Legenda na mapě nám napovídá, jak interpretovat barvy zemí: země podbarvené světle žlutou barvou mají nejnižší úroveň důvěry ve vládu v Evropě (méně než 20 % jejich občanů). Do této skupiny patří Bulharsko, Slovensko nebo Ukrajina. Země s tmavšími barvami mají více občanů, kteří důvěřují vládě, v některých případech (tmavě modré země, jako je Finsko, Irsko nebo Norsko) procento překračuje 50% hranici.

Celkově měli Češi v roce 2023 mezi evropskými zeměmi průměrnou úroveň důvěry ve vládu: ne tak nízkou jako v Bulharsku, ne tak vysokou jako v Irsku, ale spíše uprostřed: 31,5 % Čechů v roce 2023 uvedlo, že důvěřuje české vládě.

B.3 Parlament

Hlavní úlohou parlamentu v demokratickém systému je tvorba a změna zákonů. Tato funkce se nazývá **zákonodárná moc**. Parlament má i další pravomoci, například hlasuje o státním rozpočtu, schvaluje nejdůležitější mezinárodní dohody, jichž se země hodlá účastnit, kontroluje vládu nebo může iniciovat ústavní žalobu na prezidenta.

Český parlament má 281 členů a je **dvoukomorový**, což znamená, že jeho práce je rozdělena do dvou různých komor. Ty se nazývají Poslanecká sněmovna (200 členů) a Senát (81 členů). Poslanci i senátoři jsou voleni ve **všeobecných, přímých, tajných a svobodných volbách**, které trvají zpravidla dva dny a nejsou povinné, ale pravidla pro obsazování míst v obou komorách se liší. Poslanci jsou voleni na základě principu proporcionality, tj. mandáty se rozdělují podle poměru získaných hlasů. Ty se odevzdávají ve 14 volebních obvodech, které odpovídají samosprávným krajům Česka. Existuje

také hranice 5 % hlasů voličů, kterou musí politické strany překročit, aby získaly mandáty v Poslanecké sněmovně. Senátoři jsou voleni na základě většinového principu, což znamená, že mandát získává kandidát, který v daném volebním obvodu získá nadpoloviční většinu z odevzdaných platných hlasů. Na 81 mandátů připadá 81 volebních obvodů se zhruba stejným počtem voličů.

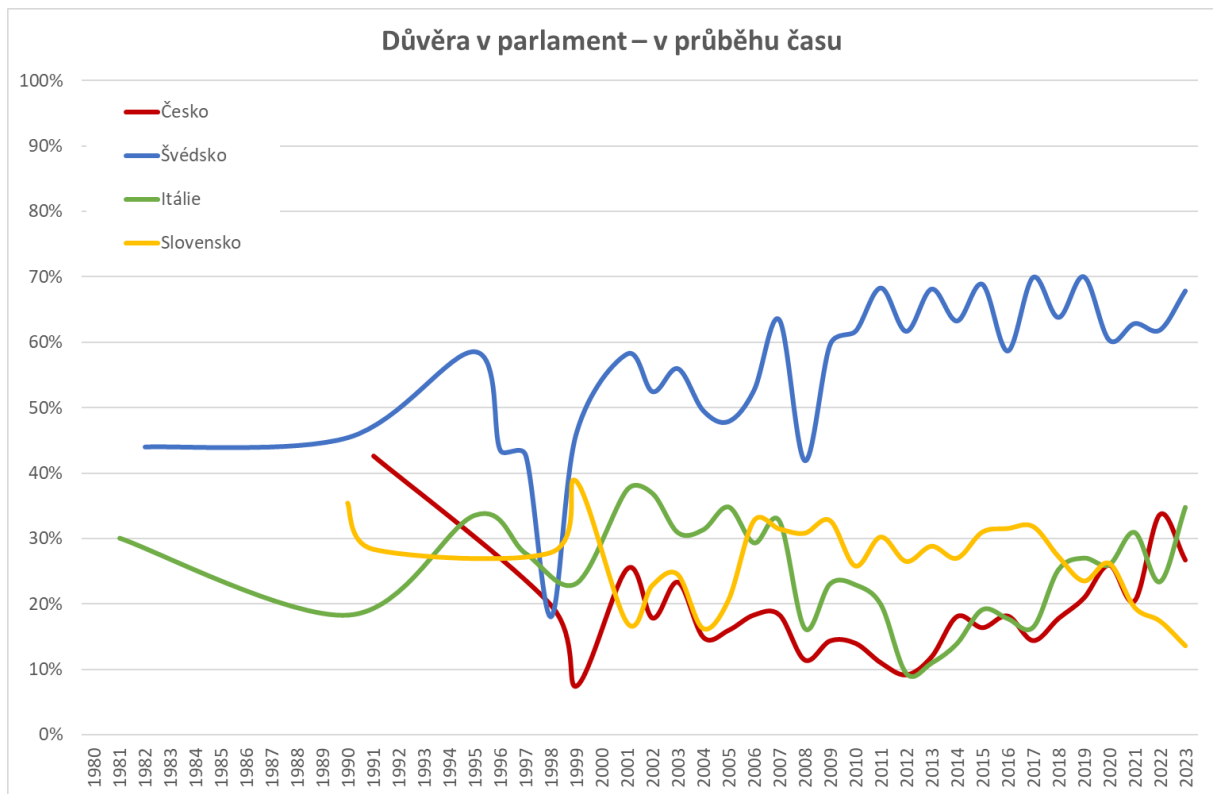
Volby do obou komor se nemusí konat ve stejnou dobu. Poslanci mají čtyřletý mandát a všechna jejich křesla jsou volitelná ve stejnou dobu. V případě Senátu trvá celý mandát 6 let, ale volby se konají každé dva roky na třetinu křesel. Ačkoli se voleb do kterékoli z obou komor může zúčastnit každý dospělý občan, liší se minimální věk, od kterého je možné kandidovat - 21 let pro poslance Poslanecké sněmovny a 40 let pro členy Senátu. Po svém zvolení musí poslanci zastupovat zájmy všech obyvatel a státu České republiky, nikoliv pouze zájmy svého volebního obvodu, svých voličů nebo své strany.

Můžeme očekávat, že lidé budou Parlamentu více důvěřovat, pokud budou mít pocit, že jsou zastoupeni. Úroveň důvěry v Parlament může být ovlivněna výkonností některých poslanců, ale také informacemi, které lidé dostávají o tom, co Parlament obecně dělá, a úrovni přístupu občanů k voleným zástupcům a k instituci. V tomto kontextu se transparentnost a odpovědnost parlamentní činnosti stávají zásadními.

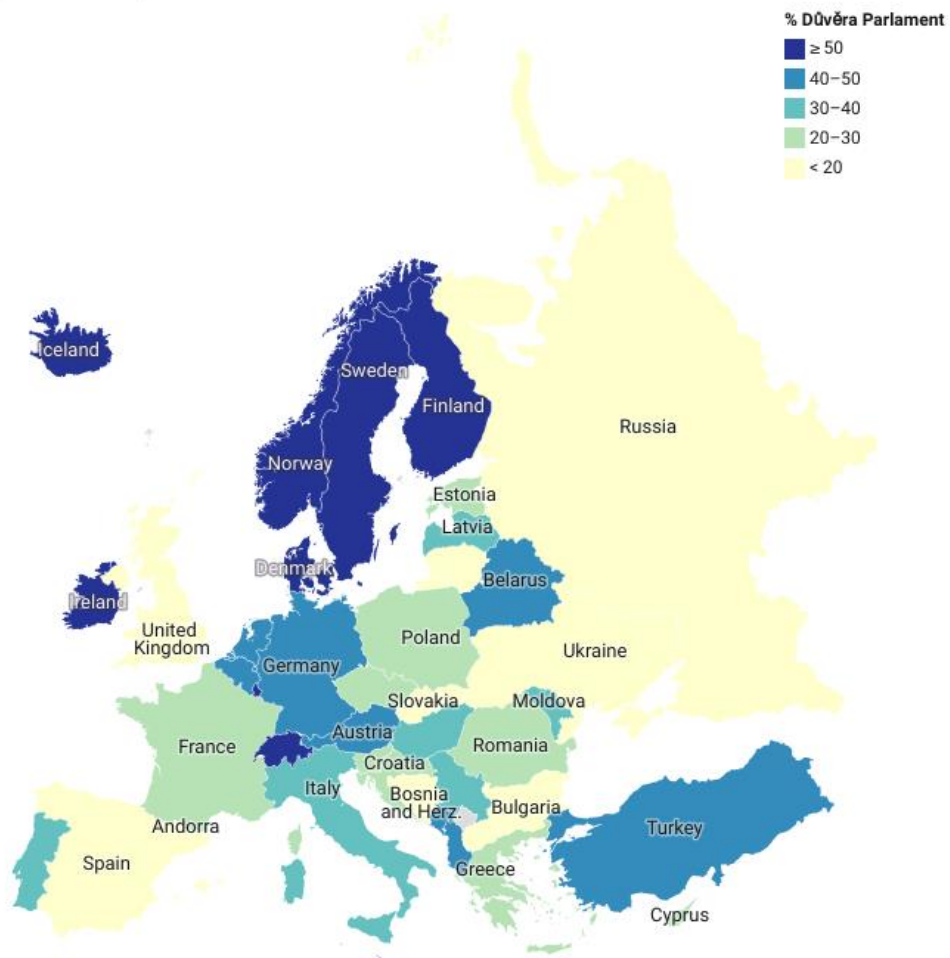
Vývoj důvěry v Parlament od počátku 90. let do současnosti vypadá podobně jako v případě důvěry ve vládu: červená linie, která udává podíl Čechů důvěřujících Parlamentu, do roku 2012 klesá a poté až do roku 2023 roste. Dává smysl, že důvěra ve vládu a důvěra v Parlament spolu zřejmě souvisejí. Koneckonců, premiér je zpravidla předsedou největší parlamentní strany a ta nemůže efektivně vládnout bez podpory Parlamentu.

Srovnání s ostatními zeměmi uvedené v grafu ukazuje, že Češi důvěřují parlamentu méně než Švédové, přibližně stejně jako Italové a o něco více než Slováci, zejména ke konci sledovaného období. Je třeba zmínit, že lidé zabývající se studiem institucionální důvěry, se domnívají, že mít příliš velkou důvěru ve státní instituce může být stejně špatné, jako nemít dostatečnou důvěru. V demokraciích se od občanů očekává, že se budou o činnosti institucí informovat, hodnotit ji a teprve poté se rozhodnou, zda si důvěru zaslouží, či nikoli.

Důvěra v parlament, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

B.4 Politické strany

Česko má **system více politických stran**, což znamená, že se voleb účastní více stran, které vyvíjejí politickou činnost i mimo volební období. V zemi lze uspořádat několik typů **řádných voleb**: parlamentní, evropské, krajské, komunální a prezidentské.

Parlamentními volbami se rozumí volby, v nichž se vybírá 200 poslanců Poslanecké sněmovny na čtyřleté funkční období a 81 členů Senátu na šestileté funkční období. Všechna poslanecká křesla se volí současně, ale v případě Senátu se volby konají každé dva roky na třetinu křesel. Tyto volby se liší také minimálním věkem kandidátů - 21 let u poslanců a 40 let u senátorů. Parlamentní volby jsou tak pro české politické strany poměrně častou aktivitou.

Každých pět let se ve všech zemích EU konají **volby do Evropského parlamentu (EP)**. Pro volební období 2024-2029 má Česko v EP přiděleno 21 křesel. Kandidovat a volit ve volbách do Evropského parlamentu může každý plnoletý občan EU a volit a kandidovat mohou i občané EU, kteří mají bydliště v jiné zemi EU. To znamená, že Češi s bydlištěm v jiné zemi EU mohou kandidovat a/nebo volit kandidáty navržené na místa přidělená této zemi a občané EU s bydlištěm v Česku mohou kandidovat a/nebo volit kandidáty navržené na 21 míst přidělených Česku. Minimální věk pro kandidaturu v evropských volbách pořádaných v České republice je 21 let.

Každé čtyři roky se konají **krajské a obecní volby**, v nichž se volí krajští a obecní zastupitelé. Minimální věk pro kandidaturu je 18 let a politické strany, stejně jako v případě voleb do Poslanecké sněmovny, musí získat alespoň 5 % platných hlasů, aby získaly mandáty v krajských a obecních zastupitelstvech.

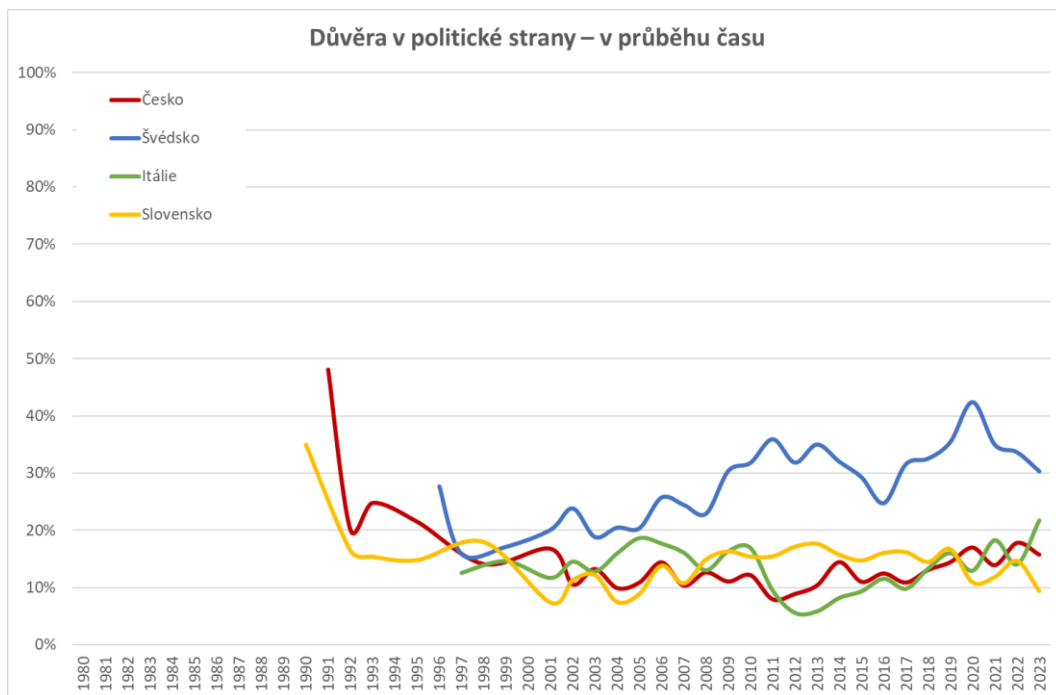
V současné době existuje v Česku několik desítek politických stran, ale jen několik z nich dominuje politické scéně, která je ve srovnání s jinými státy v regionu od přijetí současné ústavy v roce 1993 relativně stabilní.

Existence více politických stran vyjadřujících různé ideologické názory je pro demokratickou soutěž nezbytná. Nejviditelnější úlohou politických stran je organizovat kandidáty pro soutěž v různých typech voleb, které se v zemi pořádají. Politické strany obvykle sdružují lidi, kteří sdílejí a prosazují podobné politické názory nebo politické cíle. Z tohoto pohledu mohou různé politické strany vyjadřovat různé názory, které ve společnosti existují na otázky, jež jsou relevantní pro veřejnou agendu. To nevylučuje existenci nebo volbu nezávislých kandidátů nebo stran, které nemají jasně definovanou ideologii nebo politické cíle.

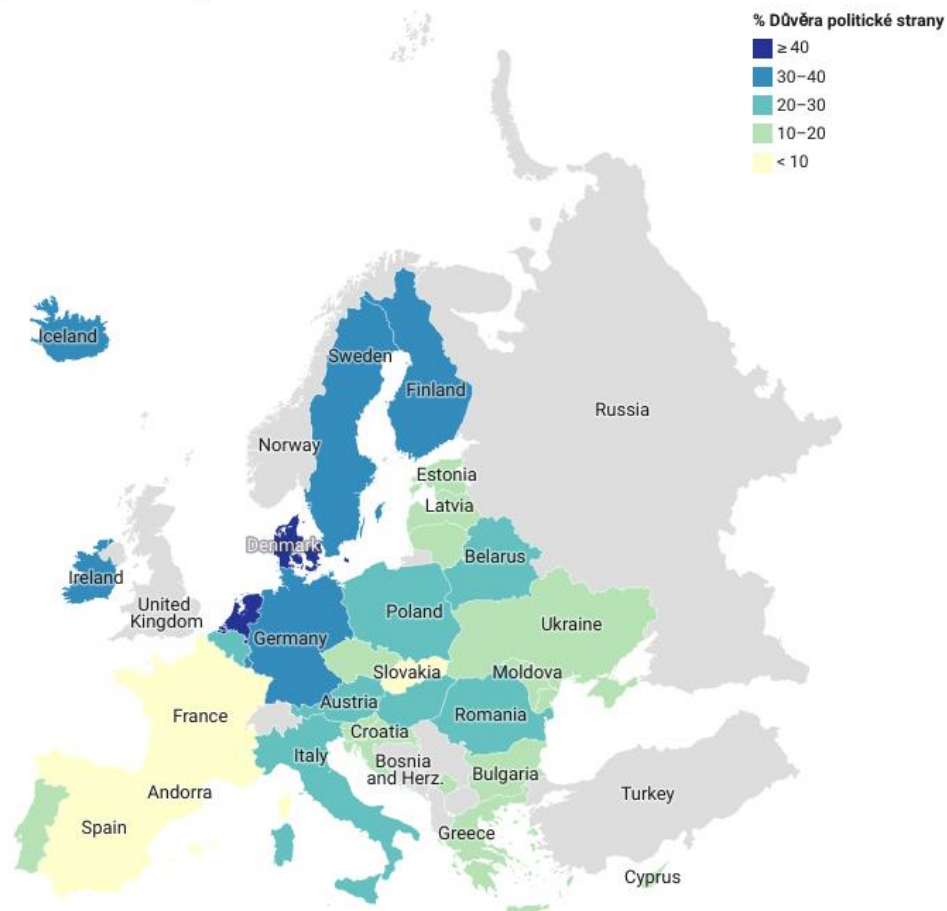
Když jsou lidé dotazováni na důvěru v politické strany, mohou si ji zaměnit nebo spojit s důvěrou v konkrétní stranu nebo v podobné politické strany. Z tohoto důvodu může být někdy poměrně náročné ji posoudit. Zároveň údaje shromážděné v různých zemích a různých obdobích často ukazují, že politické strany obecně patří mezi nejméně důvěryhodné politické instituce. Proto můžeme mít při studiu úroveň důvěry v politické strany různá očekávání ohledně toho, co by určitá úroveň mohla v daném národním kontextu naznačovat.

Jak bylo uvedeno výše, důvěra v politické strany je nižší než důvěra ve vládu nebo parlament. Podíl Čechů deklarujících, že politickým stranám důvěřují, začínal v době vzniku českého státu na velmi vysokých hodnotách, velmi brzy však výrazně poklesl a po většinu času se od té doby pohyboval v pásmu 10-20 %. Podobně nízkou míru důvěry v politické strany vidíme i v Itálii a na Slovensku. Zajímavá otázka do diskuse: pokud je

parlament složen z lidí nominovaných politickými stranami a zvolených na stranických kandidátkách, jak je možné, že Češi mají větší důvěru v parlament než v politické strany?

Důvěra v politické strany, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

Údaje pro rok 2023 uvedené na mapě Evropy ukazují, že pokud jde o důvěru v politické strany, patří Česko do skupiny zemí, které vykazují podprůměrnou úroveň důvěry, do níž patří i země jako Bulharsko, Portugalsko nebo pobaltské státy. Existují nějaké další skupiny zemí, které na této mapě vyčnívají?

B.5 Soudní systém

Soudní systém v České republice se skládá z obecných soudů a Ústavního soudu. **Řádné soudy** rozhodují v občanskoprávních, trestních nebo správních věcech. Soudy jsou hierarchicky uspořádány od nejnižšího k nejvyššímu orgánu na **okresní soudy, krajské soudy, vrchní soudy, Nejvyšší správní soud a Nejvyšší soud** (Nejvyšší soud). Nejvyšší správní soud je nejvyšší instancí ve správních věcech, zatímco Nejvyšší soud je nejvyšší instancí v občanskoprávních a trestních věcech.

Ústavní soud je jediným specializovaným soudem v českém soudním systému a jeho úkolem je zajišťovat soulad právního řádu s českou ústavou a ústavním pořádkem.

Soudci při rozhodování o právních věcech berou v úvahu především ustanovení Ústavy a platných **právních předpisů**. Pro účely soudržnosti však musí brát v úvahu také předchozí rozhodnutí v podobných případech (tj. **judikaturu**) nebo **právní zásady**, které vyplývají z praxe a/nebo z **vědecké práce** v oblasti právních studií.

V demokratických zemích, jako je Česko, musí soudci i všichni ostatní dodržovat **zásady právního státu**. Jednoduše řečeno to znamená, že nikdo nestojí nad zákonem. Nemělo by se tak dít pouze při prosazování zákonů, ale také při jejich tvorbě; proto by ti, kdo zákony vytvářejí, měli zákony také dodržovat a neměli by si udělovat privilegia, která by je stavěla nad ně. Z institucionálního hlediska, aby se předešlo potenciálnímu konfliktu, by ti, kdo zákony uplatňují, neměli být totožní s těmi, kdo je navrhuje, a ti, kdo

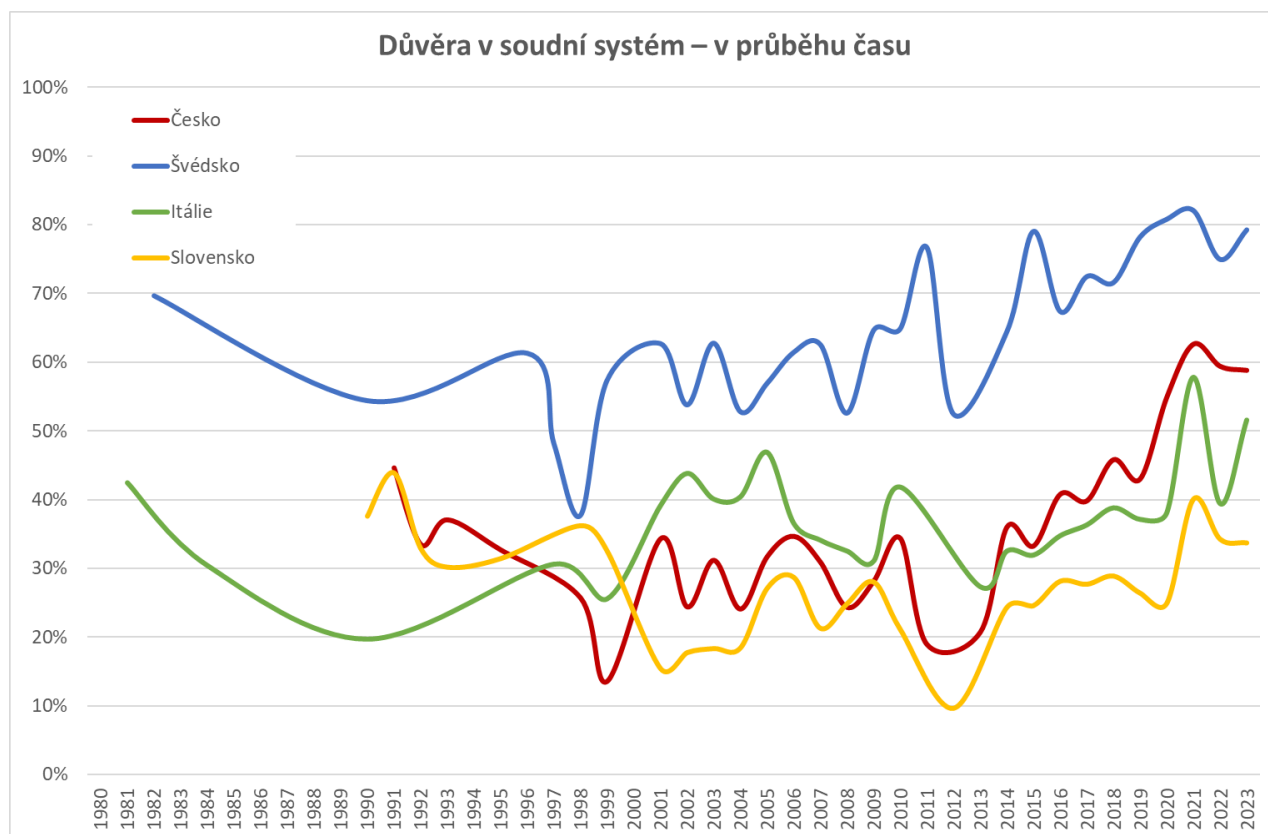
zákony navrhuje nebo jsou povinni je uplatňovat, by neměli být totožní s těmi, kdo vykládají a posuzují, jak se zákony uplatňují. Jedná se o zásadu **dělbý moci**, která je nezbytná pro zajištění **nezávislosti justice**.

Stejně jako ostatní demokratické země je i Česko součástí širší sítě mezinárodních dohod, které vytvořily mezinárodní normy a standardy s dopadem i na národní úroveň. Dva nejvýznamnější soubory těchto norem se týkají legislativy EU, resp. lidských práv.

Jako součást Evropské unie musí Česko dodržovat všechny právní předpisy EU. V důsledku toho musí čeští soudci při posuzování případu **aplikovat také právo EU**, pokud takové normy EU v konkrétní zkoumané oblasti existují. Pokud je norma EU v rozporu s národní normou, má přednost norma EU. Tato zásada **přednosti právních předpisů EU** platí ve všech zemích EU a zajišťuje soudržnost a fungování Evropské unie, jakož i rovnou ochranu všech osob na území každého členského státu EU, včetně České republiky. Zároveň vyjadřuje skutečnost, že legislativa EU je vždy vytvářena za přímé účasti vlád všech členských států EU, Evropského parlamentu, který je složen z přímo volených zástupců občanů každého členského státu EU, a také za konzultace všech hlavních sociálních a ekonomických subjektů z každého členského státu EU.

Čeští soudci musí vždy zohlednit také **lidskoprávní** aspekty, zejména pokud se týkají zásad a judikatury vycházející z praxe **Evropského soudu pro lidská práva (ESLP)**. Česko je členem Rady Evropy a jako takové je signatářem *Evropské úmluvy o lidských právech*. Nejvyšším orgánem pro výklad této úmluvy je ESLP, soudní orgán Rady Evropy. Pokud se český občan domnívá, že byla porušena jeho lidská práva, a vyčerpal všechny možnosti, jak se domoci spravedlnosti prostřednictvím vnitrostátního soudního systému České republiky, může svůj případ předložit ESLP. Pokud ESLP rozhodne ve prospěch stěžovatele, musí Česko rozhodnutí uplatnit a v některých případech musí také zaplatit značné pokuty za každý den prodlení s uplatněním rozhodnutí.

Když lidé vyjadřují důvěru v český soudní systém, nemusí nutně vyjadřovat spokojenost či nespokojenost se systémem samotným nebo s právníky, ale velmi osobní zkušenosti spojené s nespravedlivou situací, ve které se ocitli a která ani nemusí souviset s fungováním justice vykonávané prostřednictvím českých soudů. Mohou také vyjadřovat reakce související s širšími demokratickými aspekty, jako je například vnímaná nezávislost justice nebo způsob uplatňování principu právního státu. V neposlední řadě mohou mít různí lidé při posuzování důvěry v český soudní systém různou úroveň znalostí o něm nebo o vztahu českého právního systému k právu Evropské unie nebo k mezinárodnímu režimu lidských práv.

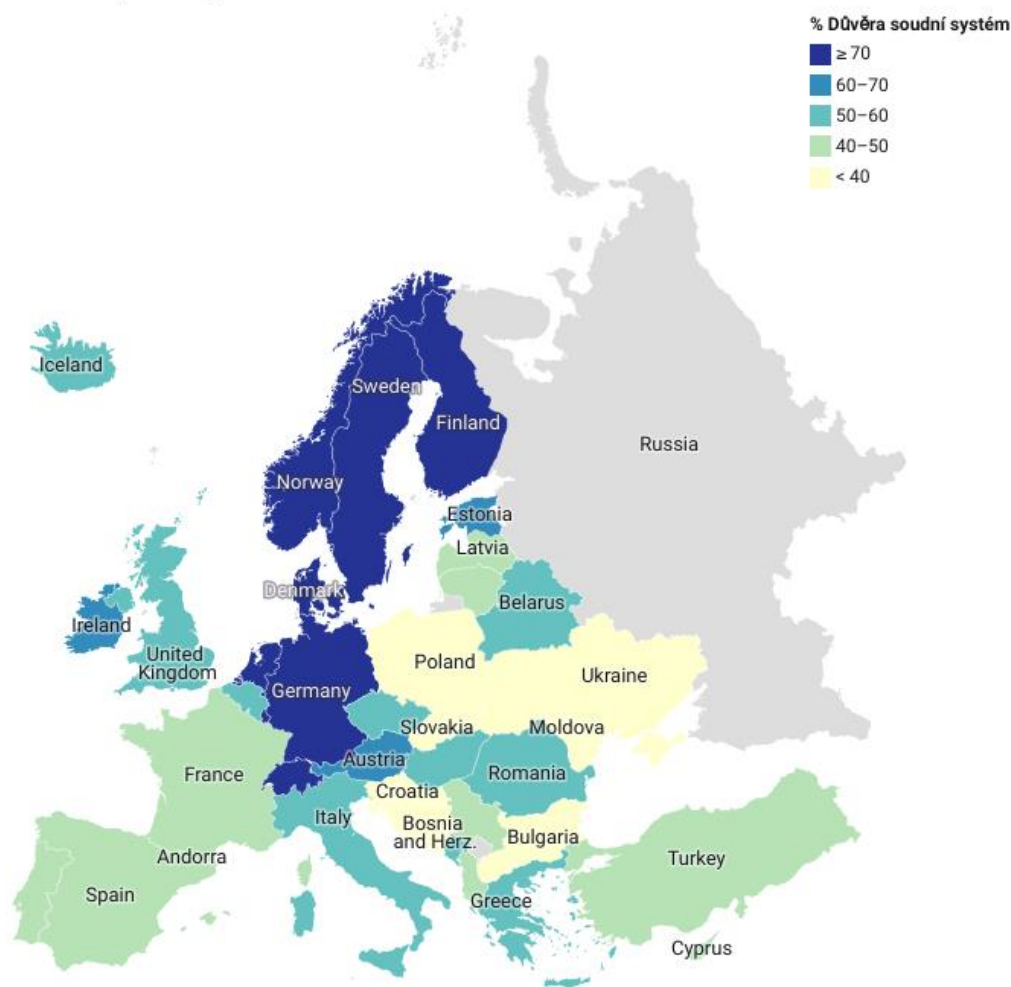

Z údajů uvedených v grafu vyplývá, že Češi mají průměrnou důvěru v soudní systém. V prvním období postkomunistického vývoje deklarovalo důvěru v soudní systém zhruba 30 % Čechů, přičemž v jednotlivých letech tato míra kolísala. Od roku 2012 se však tento podíl výrazně zvýšil, takže v roce 2023 soudnímu systému důvěřovalo téměř 60 % Čechů. Takto vysokou míru důvěry v instituci lze interpretovat jako známku toho, že instituce plní své funkce způsobem, který je považován za přijatelný pro velkou část populace.

Při hodnocení stavu demokracie je míra důvěry v soudní systém jedním z nejdůležitějších ukazatelů. Důvěra ve vládu a parlament jsou také důležitými ukazateli, ale důvěru v tyto

instituce může ovlivnit nejen jejich výkonnost, ale také ideologie stran, které je ovládají. Je známo, že lidé hodnotí stejnou instituci, například parlament, lépe, pokud je ovládána jejich oblíbenou politickou stranou, nebo hůře, pokud je jejich oblíbená strana v opozici.

Důvěra v soudní systém, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

Důvěra v soudní systém je oproti tomu méně ovlivněna tím, kdo je u moci a kdo v opozici, a je založena spíše na hodnocení toho, jak soudní systém funguje. Z tohoto pohledu je pro demokracii lepší, když je důvěra v soudní systém vysoká. Je však třeba poznamenat, že od roku 2012 do roku 2023 se důvěra v soudní systém zvýšila ve všech zemích zahrnutých do grafu, což vyvolává důležitou otázku: jak si můžeme vysvětlit současný nárůst důvěry v soudní systém ve čtyřech zemích, které mají odlišné soudní systémy, jako je Česko, Slovensko, Itálie a Švédsko?

Nejnovější údaje z roku 2023 řadí Česko do skupiny zemí s průměrnou úrovní důvěry v soudní systém, těsně pod Německem, Dánskem, Švýcarskem, Nizozemskem a skandinávskými zeměmi, ale nad Francií, Španělskem nebo Tureckem.

B.6 Evropská unie

Evropská unie je mezinárodní organizace, jedinečný systém správy věcí veřejných a otevřený projekt politické a hospodářské integrace v Evropě.

Jako **projekt** byl politicky zahájen v 50. letech 20. století šesti evropskými státy (tj. Belgií, Francií, Německem, Itálií, Lucemburskem a Nizozemskem) založením **původně tři samostatných mezinárodních organizací** - Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom). Jejich původním úkolem bylo usnadnit hospodářskou obnovu a snížit pravděpodobnost nových vojenských střetů po druhé světové

válce a zároveň **(znovu)vybudovat důvěru mezi členskými státy**. Za tímto účelem realizovali zakladatelé v praxi na tehdejší dobu velmi odvážnou myšlenku: namísto obvyklého postoje mezinárodní izolace těch, kteří válku prohráli, projekt spojil bývalé rivaly a vytvořil **nadnárodní systém řízení**, který umožnil, aby zdroje a průmyslová odvětví, jež by mohly usnadnit vývoj zbraní, byly pod společným dohledem a sloužily především hospodářskému rozvoji všech členů.

Od samého počátku měly tyto tři organizace společné cíle a krátce po svém založení také celou institucionální strukturu. Zpočátku se tato struktura skládala pouze ze čtyř hlavních orgánů - **Evropské komise (EK)**, **Evropského parlamentu (EP)**, **Rady ministrů** a **Evropského soudního dvora (ESD)**. Každý z těchto orgánů měl plnit specifickou funkci - EK je nadnárodním supervizorem, který dohlíží na dodržování poslání projektu a organizací, které jej vyjadřují; EP zastupuje zájmy občanů členských států; Rada sdružuje zástupce států na úrovni ministrů v oblastech relevantních pro působnost ESUO, EHS a Euratomu; a ESD zajišťuje právní soudržnost institucionálního a politického vývoje celého systému.

V **60. letech 20. století** se toto jedinečné právní a institucionální uspořádání tří různých mezinárodních organizací, které vytvářely společný nadnárodní systém řízení, začalo neformálně nazývat **Evropské společenství**. V **80. a 90. letech 20. století**, kdy členové rozšířili a posílili svou politickou spolupráci také v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky a v otázkách policie a soudnictví, se projekt dále institucionálně reformoval a oficiálně přijal svůj současný název - **Evropská unie (EU)**. Přibližně ve stejné době začali členové v zájmu další hospodářské integrace harmonizovat své hospodářské politiky a nakonec většina z těch, kteří na to byli ekonomicky připraveni, přijala společnou měnu - euro. Tento probíhající proces hospodářské integrace je znám jako hospodářská a měnová unie (HMU), zatímco politické a institucionální aspekty se někdy souhrnně označují jako politická unie. V roce **2009** se EU v návaznosti na další institucionální reformy, které byly nezbytné vzhledem k rostoucí složitosti tohoto systému řízení, transformovala na **právně samostatnou mezinárodní organizaci**.

Protože se spolupráce mezi členy ukázala jako úspěšná, začaly se o připojení k tomuto projektu zajímat i další země a některé se nakonec připojily. Od svého založení došlo k několika rozšířením členství (tzv. vlnám rozšíření): v roce 1973 (Dánsko, Irsko, Spojené království), 1981 (Řecko), 1986 (Portugalsko, Španělsko), 1995 (Rakousko, Finsko, Švédsko), 2004 (Kypr, Česko, Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko), 2007 (Bulharsko, Rumunsko) a 2013 (Chorvatsko). V současné době, po odchodu Spojeného království z Unie v roce 2020, je **27 členů** a devět dalších zemí (Albánie, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Moldavsko, Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko, Turecko, Ukrajina) jsou kandidáty na vstup.

Přístupová kritéria byla zpočátku omezena na malý soubor technických ekonomických požadavků a politický souhlas již existujících členů. V devadesátých letech 20. století, kdy o přistoupení k dohodě projevil zájem značný počet zemí a projekt se stával stále složitějším, však byl vypracován komplexnější soubor. V současné době jsou tato kritéria všeobecně známa jako kodaňská kritéria (podle místa, kde se v roce 1993 konalo zasedání na vysoké úrovni, na němž byla tato pravidla stanovena) a lze je rozdělit do tří kategorií - **politická kritéria** (tj. existence a stabilita institucí, které zaručují demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin); **ekonomická kritéria** (tj. fungující tržní hospodářství, které je schopno vyrovnat se s konkurencí a tržními silami); a **technická kritéria** (tj. administrativní a institucionální schopnost provádět již existující soubor právních předpisů EU a plnit všechny závazky, které z nich vyplývají).

Tato kritéria jsou hluboce spjata s **hodnotami a zásadami**, na nichž byla EU založena: demokracie, právní stát, svoboda, rovnost, lidská důstojnost, lidská práva, podpora míru, blahobyt občanů, sociální solidarita, přísné dodržování mezinárodního práva, jakož i vědecký a technický pokrok. S novými výzvami se objevily i další hodnoty a zásady. V současné době si například více uvědomujeme náš dopad na životní prostředí a složité vztahy mezi životním prostředím, hospodářstvím a společnostmi. Z těchto důvodů se nyní i v Evropské unii snažíme o udržitelnější rozvoj, který zohledňuje nejen hospodářský růst, ale také sociální a environmentální aspekty. Všechny tyto hodnoty a zásady, stejně jako úsilí o jejich uvedení do praxe, však nemají dopad pouze na téměř půl miliardy občanů EU. Unie je například jednou z největších ekonomik a trhů na světě a přitahuje vysoký počet obchodních partnerů. Pokud chtějí tito partneři získat přístup na trh EU, musí dodržovat normy a předpisy EU. EU je také největším dárce rozvojové a humanitární pomoci na světě a podmiňuje vyplácení svých rozvojových fondů dodržováním svých hodnot a zásad. Stejně tak má Unie v současné době nejvyšší standardy na celosvětové úrovni, pokud jde o ochranu soukromých údajů a ochranu spotřebitelů. Tyto standardy jako takové mohou sloužit nejen jako vzor pro ostatní země a ovlivňovat tak celosvětovou agendu v této oblasti, ale musí je přijmout i mezinárodní společnosti, které chtějí v EU působit. Z tohoto pohledu nelze pověst Evropské unie a důvěru v ni chápat jako omezené pouze na území členských států EU nebo na orgány EU.

Díky různým mezinárodním dohodám využívají systému správy a norem EU částečně i další země. Pro hospodářskou integraci evropského kontinentu je obzvláště významný **Evropský hospodářský prostor (EHP)** - dohoda mezi členskými státy EU na jedné straně a Islandem, Lichtenštejnskem a Norskem na straně druhé. Tato dohoda vstoupila v platnost v roce 1994 a vytvořila větší jednotný trh mezi členy EU a třemi dalšími zeměmi. Jinými slovy, stejně jako v rámci EU nebo v rámci národního trhu se v rámci EHP z ekonomického hlediska volně pohybují osoby, zboží, služby a kapitál. Například zásady volného pohybu osob zaručují, že každý občan kteréhokoli členského státu EU nebo EHP má právo pohybovat se, pobývat a pracovat v kterémkoli jiném členském státě EU/EHP a má právo na rovné zacházení, jaké se vztahuje na občany tohoto členského státu. To poskytuje více

příležitostí k rozvoji lidem ze všech těchto zemí a zároveň stimuluje vzájemné učení, spolupráci a inovace a umožňuje například pružnější úpravy trhu práce. Stejně tak volný pohyb zboží znamená odstranění cel mezi členskými státy EHP, což v konečném důsledku znamená levnější zboží pro každého z nás žijícího v EU nebo v širším prostoru EHP.

Tyto čtyři svobody pohybu - osob, zboží, služeb a kapitálu - by neměly být zaměňovány s **fyzickou svobodou pohybu**. EU do svého právního rámce začlenila dohodu, která umožňuje zrušení hraničních kontrol na vnitřních hranicích (mezi jednotlivými členy této dohody), jakož i společný vízový režim pro mezinárodní cestující. Území všech zúčastněných států se souhrnně označuje jako **schengenský prostor** a tento prostor v současné době zahrnuje většinu, nikoli však všechny členy EU, a dále Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko. Vzhledem ke své zeměpisné poloze, zvláštním dohodám s některými členy EU nebo vlastnímu vízovému režimu existuje rovněž volný přístup do a z Andorry, Monaka, San Marina a Vatikánu. Ačkoli v případě nouze mohou být dočasně obnoveny hraniční kontroly, obecně platí, že v rámci schengenského prostoru se žádné kontroly neprovádějí. Ačkoli se zdá, že z toho mají prospěch především jednotlivci, kteří potřebují vycestovat, největší dopad to má na celou EU. Například zrušení kontrol na vnitřních hranicích ušetří miliardy hodin čekání na kamiony přepravující zboží, což ještě více usnadní hospodářskou výměnu a hospodářský růst, přičemž dopad na životní prostředí v oblastech, kde se tyto hranice nacházejí, může být také menší.

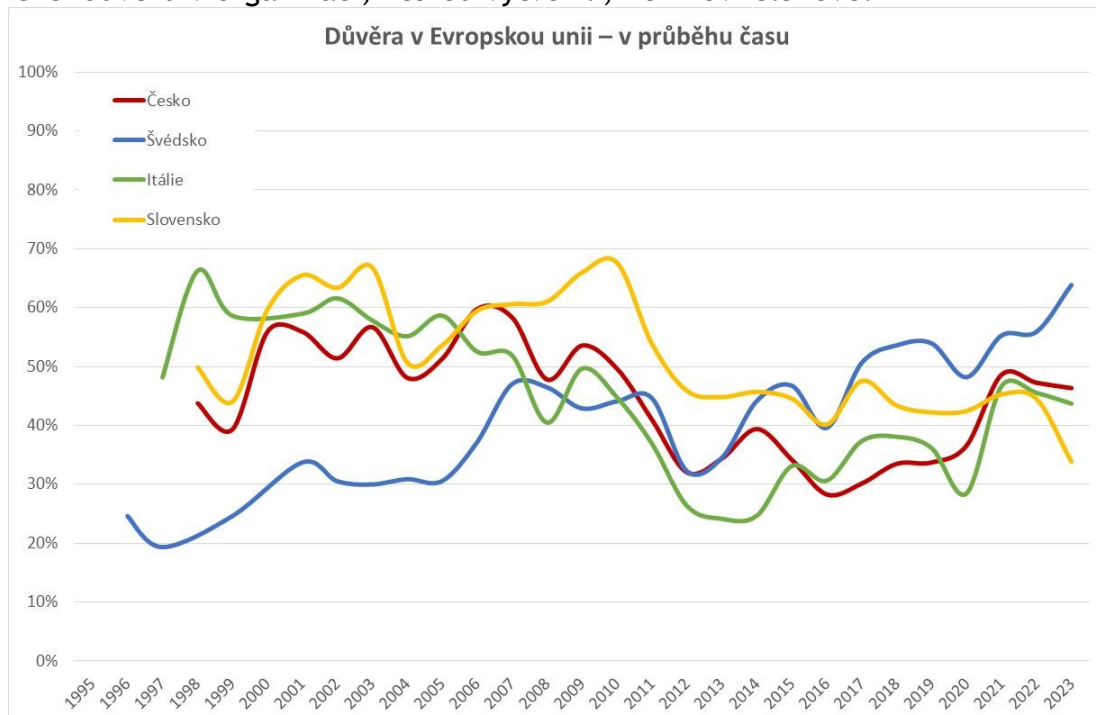
Ne všechny výhody, které členství v Evropské unii přináší, mohou být snadno viditelné nebo okamžité. Kromě toho se EU často potýká s různými problémy a nalezení řešení a mechanismů k jejich řešení může trvat delší dobu. Z těchto důvodů se EU neustále snaží přizpůsobovat a zlepšovat svůj stávající institucionální, právní a politický rámec. To také posiluje skutečnost, že kromě toho, že je Unie mezinárodní organizací a jedinečným systémem řízení založeným na demokratických hodnotách a zásadách, je také pokračujícím projektem. Její úspěch však nezávisí pouze na výkonnosti a rychlosti přizpůsobování se starším či novějším výzvám, ale také na důvěře, kterou do ní vkládáme.

Tuto důvěru může ovlivnit mnoho faktorů, včetně těch, které přímo nesouvisí s tím, jak Evropská unie funguje. Například způsob, jakým jsou informace o činnosti EU a jejích orgánů sdělovány a jakým se dostávají k širšímu okruhu obyvatel, může významně ovlivnit úroveň a přesnost znalostí o EU a o její výkonnosti. Existence a převaha diskurzů, které zkreslují nebo si vymýšlejí fakta nebo které zesilují možná oprávněné obavy, ale způsobem, který vyvolává strach a nenávisť, ovlivňují úroveň důvěry, což může následně snížit sílu Unie a její schopnost účinně hájit své hodnoty a zásady. V neposlední řadě může být důvěra v Evropskou unii ovlivněna například věkem respondentů nebo tím, jak jsou vystaveni různým ekonomickým, sociálním a/nebo environmentálním problémům.

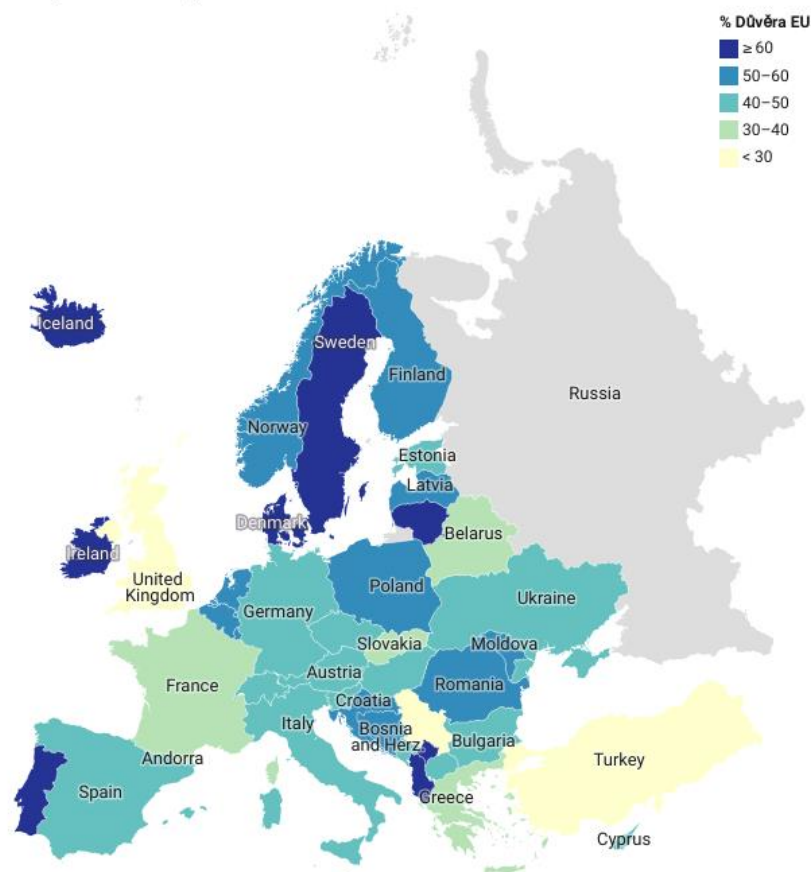
Přestože je Česko členem Evropské unie teprve od roku 2004, průzkumy se ptají na důvěru Čechů v Evropskou unii již od konce 90. let. Jak ukazuje červená čára v grafu výše, podíl Čechů, kteří důvěřují EU, byl vyšší před vstupem Česka do EU a na této úrovni se udržel ještě několik let, ale po roce 2007 důvěra v EU klesla na zhruba 30-40 % a na této úrovni se udržela až do roku 2017, kdy začala opět stoupat. V roce 2023 téměř polovina Čechů deklarovala, že Evropské unii důvěřuje. Srovnání s jinými zeměmi ukazuje, že vzorec důvěry pozorovaný v Česku je podobný vzorcům zaznamenaným v Itálii nebo na Slovensku.

Údaje o důvěře v Evropské unii v roce 2023 ukazují, že Česko se nachází uprostřed skupiny zemí s průměrnou úrovní důvěry. Ti, kteří budou tuto mapu porovnávat s mapami ukazujícími důvěru v národní instituce, si pravděpodobně všimnou řady zajímavých rozdílů. Například si lze všimnout, že důvěra v EU bývá vyšší v postkomunistických zemích,

jako je Polsko, Rumunsko nebo pobaltské státy. Vyšší bývá také v zemích, které ještě nejsou členy EU, ale chtěly by do ní vstoupit, jako je Albánie, Moldavsko nebo Ukrajina. Do jisté míry to lze vysvětlit tím, že tyto země mohou z členství v EU více získat. Zároveň někteří zakládající členové EU (Francie, Itálie, Německo) měli v roce 2023 střední až nízkou míru důvěry v Evropskou unii. Jakými faktory lze vysvětlit, že zakládající členové mají menší důvěru v organizaci, kterou vytvořili, než noví členové?

Důvěra v Evropskou unii, 2023

Source: TRUEDEM - Created with Datawrapper

B.6.1 Evropský parlament

Evropský parlament (EP) je vedle Evropské komise, Rady a Evropského soudního dvora jednou ze čtyř základních institucí Evropské unie. Má především **legislativní, rozpočtové a kontrolní pravomoci**. Přesněji řečeno, spolu s Radou, která zastupuje zájmy vlád členských států EU, EP přijímá právní předpisy EU a hlasuje o ročním rozpočtu Evropské unie. Rovněž monitoruje a dohlíží na práci ostatních institucí EU, především Evropské komise, která je hlavním výkonným orgánem Unie.

Evropský parlament, který byl původně založen jako parlamentní shromáždění Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), získal své jméno, když se stal společným parlamentním orgánem Evropského společenství, předchůdce projektu a organizace, kterou dnes nazýváme Evropská unie.

Do roku 1979 byli poslanci Evropského parlamentu (EP) delegováni parlamenty jednotlivých členských států. Rozdělení křesel přidělených jednotlivým zemím mělo proporcionalně odrazet politické složení národního parlamentu.

Od roku 1979 mohou občané členských států volit poslance Evropského parlamentu přímo, a to ve **všeobecných a svobodných volbách**. Volby do Evropského parlamentu se konají **každých pět let** v každém členském státě. Místa přidělená jednotlivým zemím jsou poměrně rozdělena stranám a kandidátům, kteří se účastní evropských voleb v dané zemi.

Nedávno se objevily diskuse o možnosti nadnárodních kandidátních listin a bylo podniknuto několik právních kroků, které tuto formu umožňují uvést do praxe. Znamenalo by to, že kromě míst přidělených jednotlivým zemím by občané EU mohli hlasovat také pro celoevropské kandidátní listiny, které by zahrnovaly kandidáty z různých zemí, ale prozatím se tento návrh neuskutečnil.

Kandidovat a hlasovat ve volbách do Evropského parlamentu může každý občan EU. Občané EU, kteří mají bydliště v jiné zemi EU, mohou volit a kandidovat v této zemi. Tato pravidla platí ve všech členských státech EU. Každá země může mít také další nebo specifická pravidla týkající se volitelnosti kandidátů, minimálního věku voličů nebo volebních algoritmů pro obsazování křesel přidělených danému členskému státu. Vnitrostátní předpisy týkající se evropských voleb by však neměly být v rozporu se společnými celoevropskými volebními pravidly.

Celkový počet křesel v Evropském parlamentu nesmí být vyšší než 751 a všechna jsou obsazována volbami konanými ve stejnou dobu. Pro období 2019-2024 měl EP 705 křesel. Pro volební období 2024-2029 se bude hrát o 720 křesel, z nichž 21 připadá na Česko. O počtu křesel, která jsou přidělena jednotlivým členským státům EU, se rozhoduje před každými volbami, a to poměrně podle počtu obyvatel. To znamená, že státy s větším počtem obyvatel mají více křesel, zatímco menší země méně. Například ve volebním období 2024-2029 je minimální počet poslanců přidělených dané zemi 6 a maximální 96.

Na rozdíl od většiny parlamentních shromáždění mezinárodních organizací nejsou v Evropském parlamentu zastoupeny vlády, ale občané členských států. Ve skutečnosti se EP od samého počátku podobá spíše národnímu parlamentu než parlamentnímu

shromáždění mezivládní organizace a v současnosti je považován za **jediné přímo volené nadnárodní shromáždění na světě**.

V praxi to znamená, že po svém zvolení musí poslanec Evropského parlamentu zastupovat zájmy všech občanů EU a EU jako celku, a nikoli pouze zájmy svých voličů. Současně se europoslanci neuskupují do frakcí podle národní příslušnosti, ale dle příslušnosti k určité **stranické rodině**, tj. dle politické ideologie. V Evropském parlamentu jsou rodiny politických stran uznávány prostřednictvím zřízení oficiálních **skupin politických stran**, k čemuž je zapotřebí nejméně 23 poslanců EP z nejméně čtvrtiny členských států. V současné době existuje sedm takových skupin, přičemž tři z nich existují nepřetržitě od vzniku EP. V EP mohou zasedat i poslanci, kteří nejsou členy žádné skupiny.

Kromě skupin politických stran se Evropský parlament člení na výbory a delegace. Práce ve **výborech** je jádrem parlamentní činnosti, neboť zde mohou poslanci Evropského parlamentu **navrhovat, měnit a přijímat legislativní návrhy nebo zprávy**. Výbory se věnují především konkrétním oblastem politiky, které jsou v jednotlivých volebních obdobích relativně stejné, ale mohou být vytvářeny i výbory dočasné nebo nové. Každý výbor se schází dvakrát měsíčně a jeho práce je veřejná. V rámci **delegací** Evropského parlamentu jsou poslanci zodpovědní za udržování **vztahů mezi EP a zeměmi mimo EU nebo mezinárodními organizacemi**. Při všech těchto činnostech musí europoslanci dodržovat hodnoty a zásady EU.

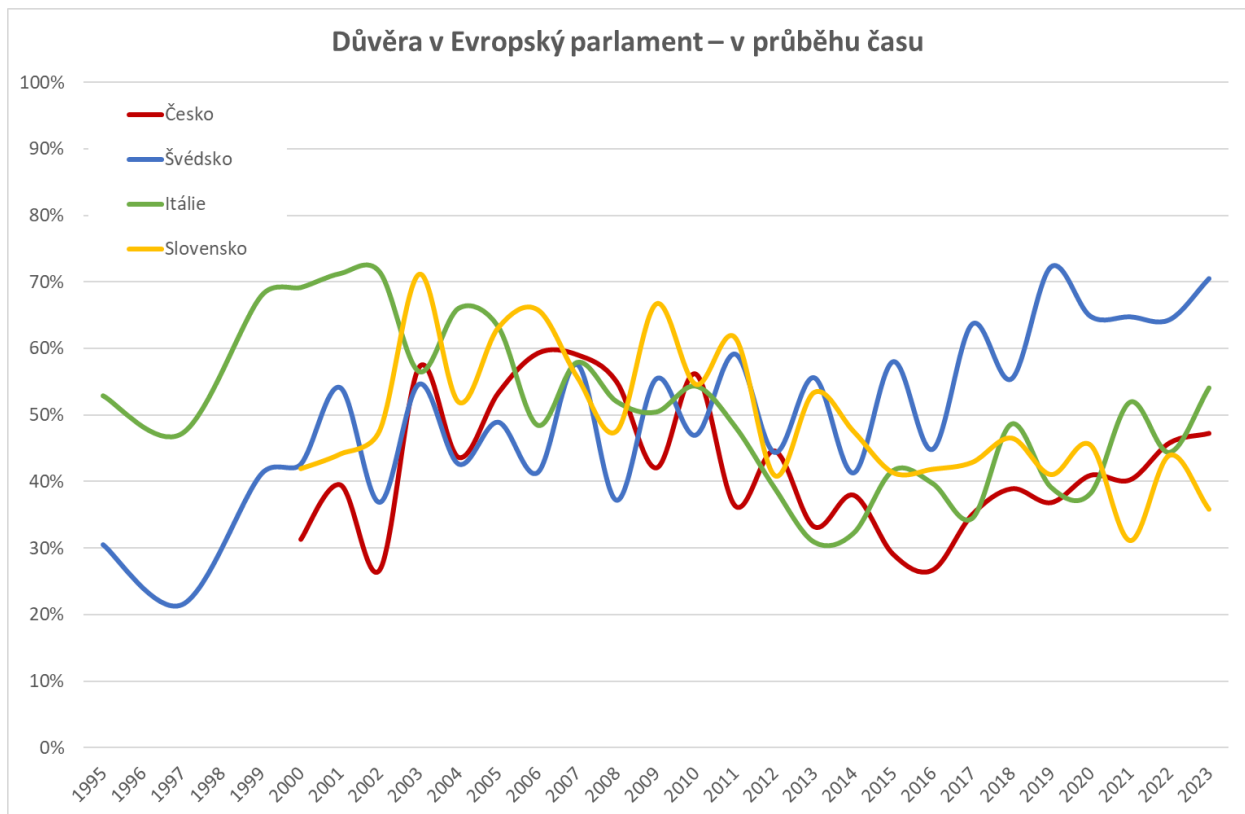
Politickou koordinaci a veřejnou reprezentaci celé instituce zajišťuje **předseda**, který je volen na dva a půl roku s možností prodloužení. Předseda EP a předsedové politických frakcí EP tvoří **Konferenci předsedů**, což je politická struktura, která organizuje práci EP a politické rozdělení výborů a delegací.

Činnost Evropského parlamentu i jednotlivých europoslanců, včetně těch českých, by měla být transparentní. Všichni občané EU mají právo na přístup k dokumentům EP a nejdůležitější dokumenty jsou k dispozici ve všech jazycích EU, včetně češtiny. Kontaktní údaje všech poslanců EP a jejich zaměstnanců jsou veřejné a občané EU se mohou obracet s dotazy na kteréhokoli poslance EP. EU má také veřejný registr transparentnosti lobbistických aktivit, který využívá jak Evropský parlament, tak Evropská komise a Rada. Žádná organizace se nemůže zapojit do lobbistických aktivit s poslanci Evropského parlamentu, aniž by byla nejprve zaregistrována v této platformě, a základní údaje o schůzkách mezi poslanci Evropského parlamentu a těmito organizacemi jsou prostřednictvím tohoto registru veřejné.

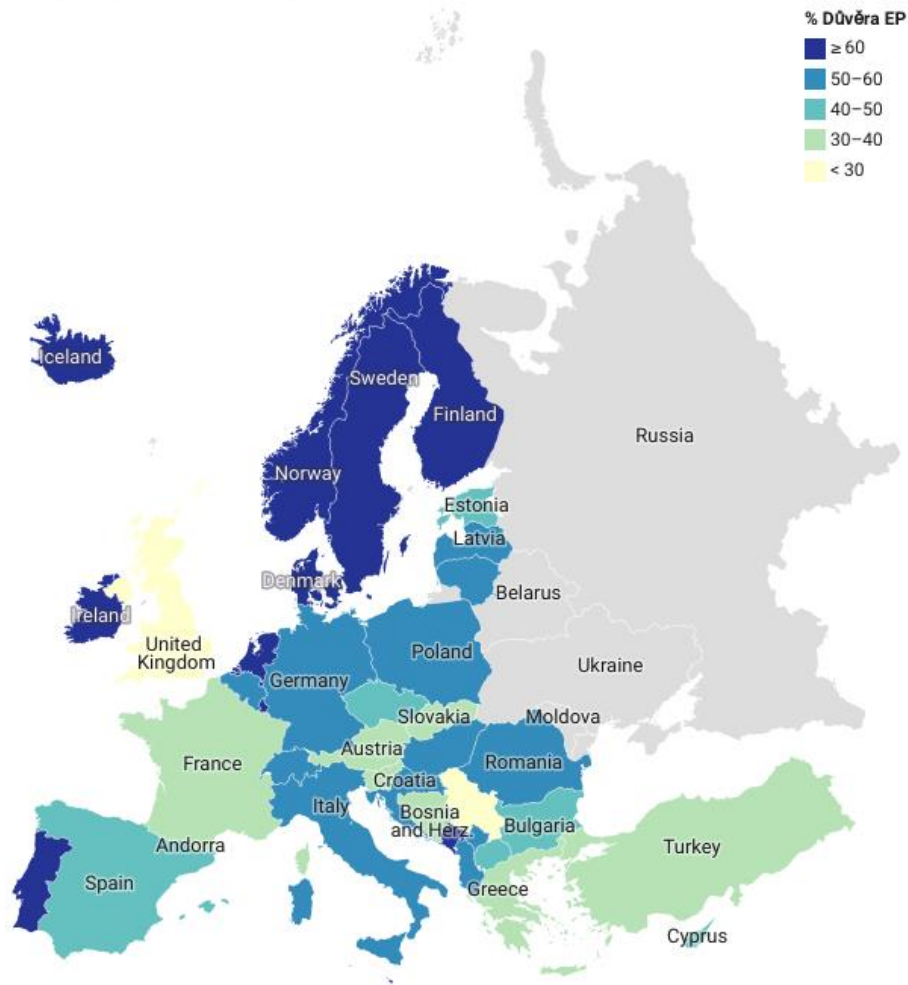
Vzhledem k tomu, že lidé mají různé politické sympatie a také různé zkušenosti a očekávání ohledně role poslanců Evropského parlamentu, může se důvěra v Evropský parlament vztahovat k různým věcem. Vnímání činnosti Evropského parlamentu může ovlivnit také výkonnost politických stran v národních parlamentech nebo viditelnost předsedy EP. Navíc ne všichni lidé, kteří mají na Evropský parlament názor, mohou o jeho činnosti mnoho vědět a postoj k němu mohou ovlivnit i některé další faktory.

Důvěra v Evropský parlament se u českých občanů vyvíjela podobně jako ostatní ukazatele důvěry, kdy po vstupu do EU až do roku 2016 vykazovala určitý pokles, po němž následoval mírný nárůst na téměř 50 %. Srovnatelné vzorce lze pozorovat i v případě Itálie nebo Slovenska.

Mapa z roku 2023 ukazuje podobný obraz jako mapa důvěry v EU. Důvěra v Evropský parlament je o něco vyšší v zemích, které vstoupily do EU později. Německo a Itálie mají zároveň pozitivnější vztah k Evropskému parlamentu než k Evropské unii jako celku.

Důvěra v Evropský Parlament, 2023

Source: TRUEDEM - Created with Datawrapper

B.6.2. Evropská komise

Evropská komise (EK) je vedle Evropského parlamentu, Rady a Evropského soudního dvora jednou ze čtyř základních institucí Evropské unie. Má především **výkonné pravomoci**. To znamená, že dohlíží na uplatňování práva EU a na základě obecných pokynů stanovených Radou utváří strategie EU a navrhuje nové právní předpisy a politiky EU. Společně s členskými státy také naplňuje rozpočet EU. Současně hraje významnou roli při řízení **mezinárodních vztahů Evropské unie**, zejména při koncipování politiky mezinárodní spolupráce, poskytování humanitární a rozvojové pomoci jiným zemím, koordinaci práce delegací EU ve světě a jako hlavní kontaktní místo pro diplomatické mise jiných zemí nebo mezinárodních organizací při EU.

Evropská komise se skládá především z **úředníků ze všech členských států EU**. V současné době má přibližně 32 000 stálých a dočasných zaměstnanců. K tomu patří značný počet překladatelů - Evropská unie má 24 úředních jazyků a většina dokumentů musí být k dispozici ve všech z nich. Z důvodu efektivity má Unie také tři pracovní jazyky - angličtinu, francouzštinu a němčinu, přičemž první dva jsou v každodenní práci Komise nejpoužívanější.

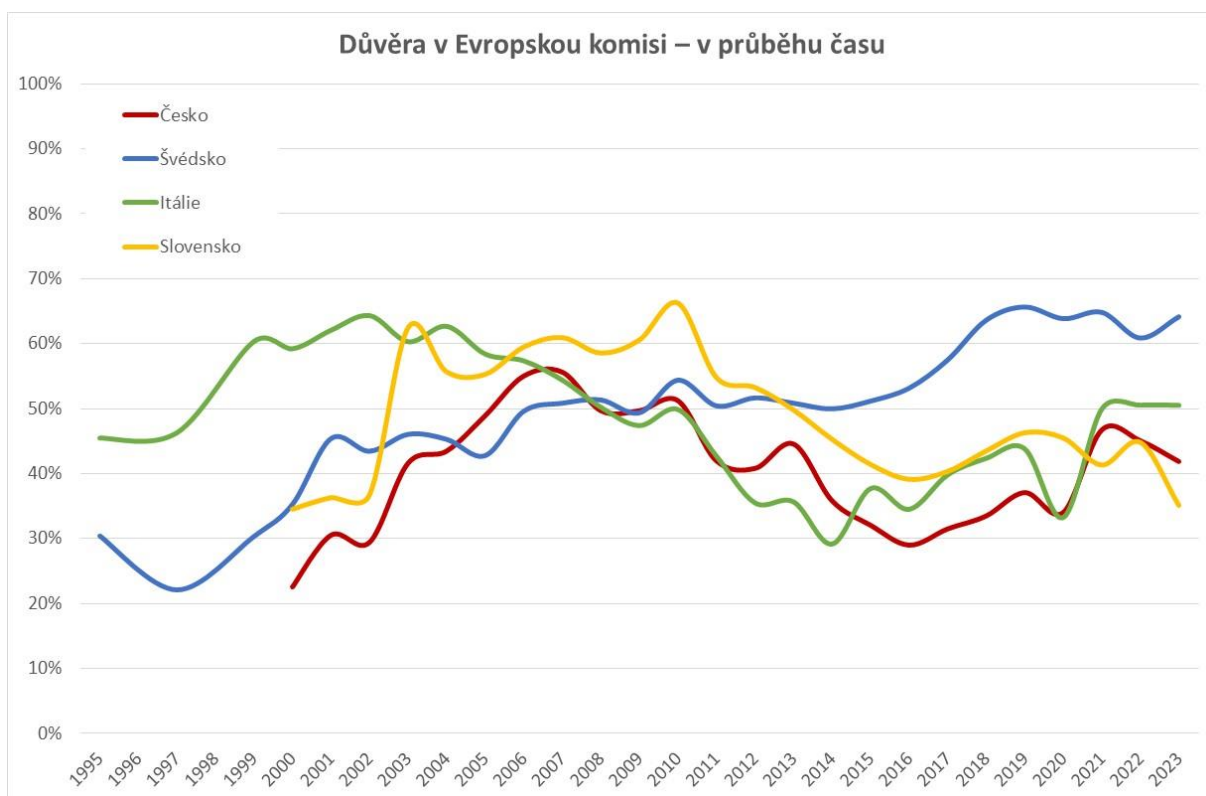
Většina práce v rámci EK je strukturována do oblastí politiky, které koordinují útvary nazývané **generální ředitelství (GŘ)**. Ta jsou částečně podobná ministerstvům v národním prostředí. Administrativně je Komise koordinována **generálním sekretariátem**, který je po dohodě s politicky jmenovaným vedením EK odpovědný za celkovou soudržnost činnosti instituce. Politicky Komisi vede **kolegium komisařů**, v jehož čele stojí **předseda**. Předseda je volen Evropským parlamentem na základě politických jednání, a to

dostí podobně, jako se do svých funkcí dostávají premiéři. Komisaře vybírá předseda na základě nominací obdržných od jednotlivých členských států EU a s ohledem na hlavní zásady rozmanitosti a inkuzivity, včetně genderové vyváženosti. Každý z **27 komisařů** v současné době patří k jinému členskému státu EU, měli by však zastupovat zájmy Evropské unie jako celku, a to obecně i v oblastech, za které jsou odpovědní, bez rozdílu.

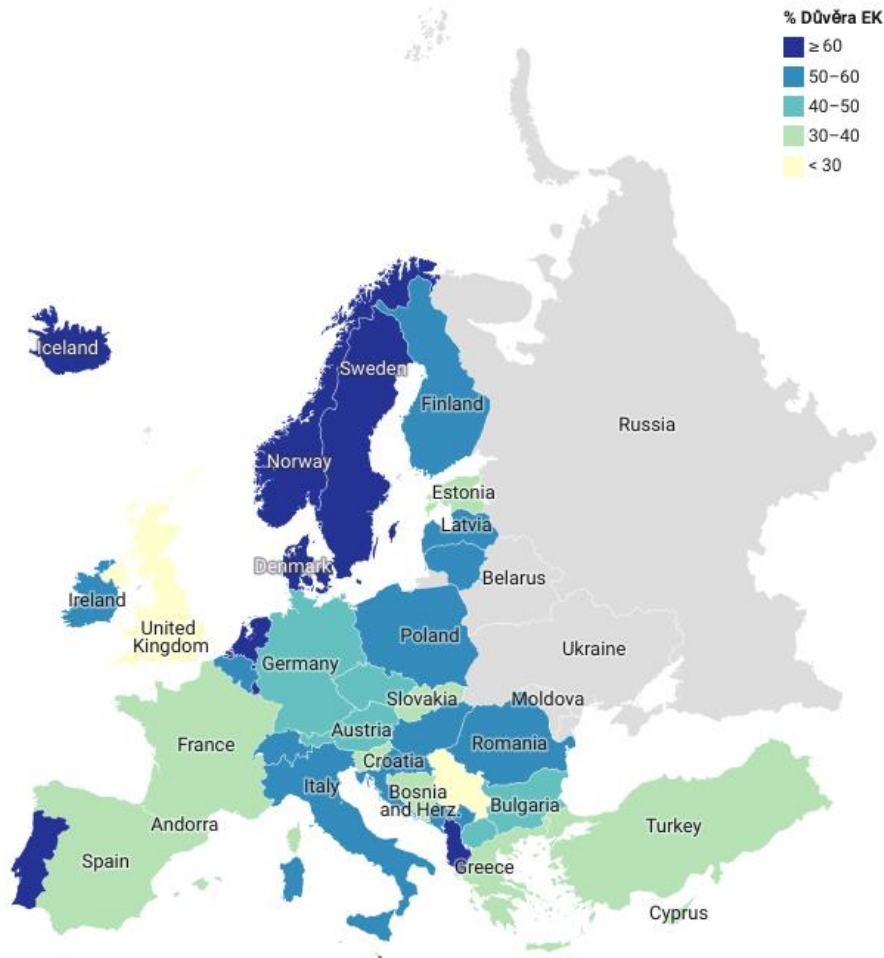
Když se mluví o Evropské komisi, někteří mohou mít na mysli veřejná vystoupení předsedy nebo komisařů, zatímco jiní mohou mít na mysli iniciativy, které v EK vznikají. Vzhledem k tomu, že EK zastupuje celkové zájmy Evropské unie, může mnoho lidí často ztotožňovat činnost Komise s činností EU, i když Komise má většinou výkonné, nikoli politické pravomoci, a rozhodovací mechanismy Unie zahrnují několik institucí a složité mechanismy konzultací napříč celou EU a s velkým počtem zúčastněných stran. V tomto kontextu může důvěra v Evropskou komisi pro různé lidi znamenat různé věci. Proto je při pokusech o hodnocení veřejného mínění o této instituci důležité formulovat otázky tak, aby bylo co nejjasnější, co je předmětem hodnocení (např. činnost konkrétního předsedy, kolegia komisařů nebo Evropské komise obecně), a nevnášet do nich další nejasnosti.

Vzhledem k výše popsanému vnímání Evropské komise veřejností asi nepřekvapí, že údaje o důvěře v Evropskou komisi vypadají trochu jinak. Jestliže důvěra Čechů v Evropskou unii a Evropský parlament byla vysoká již před vstupem do EU, důvěra v Evropskou komisi byla před vstupem nižší a postupem času se zvyšovala, jak Češi začali lépe poznávat a chápat roli Komise. Po roce 2007 se důvěra v Evropskou komisi vyvíjela stejně jako důvěra v EU a EP.

Celkově by z údajů uvedených v posledních třech částech mělo být zřejmé, že Česko je zemí, která vykazuje zdravou míru důvěry v Evropskou unii a některé její nejdůležitější složky (Parlament a Komisi): ne tak vysokou, aby lidé Češi podezřívali ze slepé důvěry vůči EU, a zároveň ne tak nízkou, aby je podezřívali z euroskepticismu. Z tohoto pohledu je Česko pravděpodobně velmi dobrým příkladem země, která se vyhnula nástrahám jak cynické nedůvěry (nedůvěřovat instituci, která funguje dobře), tak důvěřivosti (důvěřovat instituci, když nefunguje dobře), aby přijala perspektivu skeptické důvěry, která vyžaduje, aby důvěra byla zasloužená, nikoli daná.

Důvěra v Evropskou komisi, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

B.7 Organizace spojených národů

Organizace spojených národů je **mezinárodní vládní organizace (MVO)**, která byla založena v roce 1945 jako jádro mezinárodního systému s cílem zajistit větší bezpečnost a lepší kvalitu života pro světovou populaci bez diskriminace. Za tímto účelem OSN vytvořila **mezinárodní systém založený na pravidlech**, jejichž cílem je usnadnit udržení mezinárodní míru a bezpečnosti a zároveň podněcovat státy k řešení - prostřednictvím mezinárodní spolupráce, dobrých sousedských vztahů a dodržování lidských práv a základních svobod - hospodářských, sociálních, kulturních a humanitárních problémů, kterým čelí lidé na celém světě.

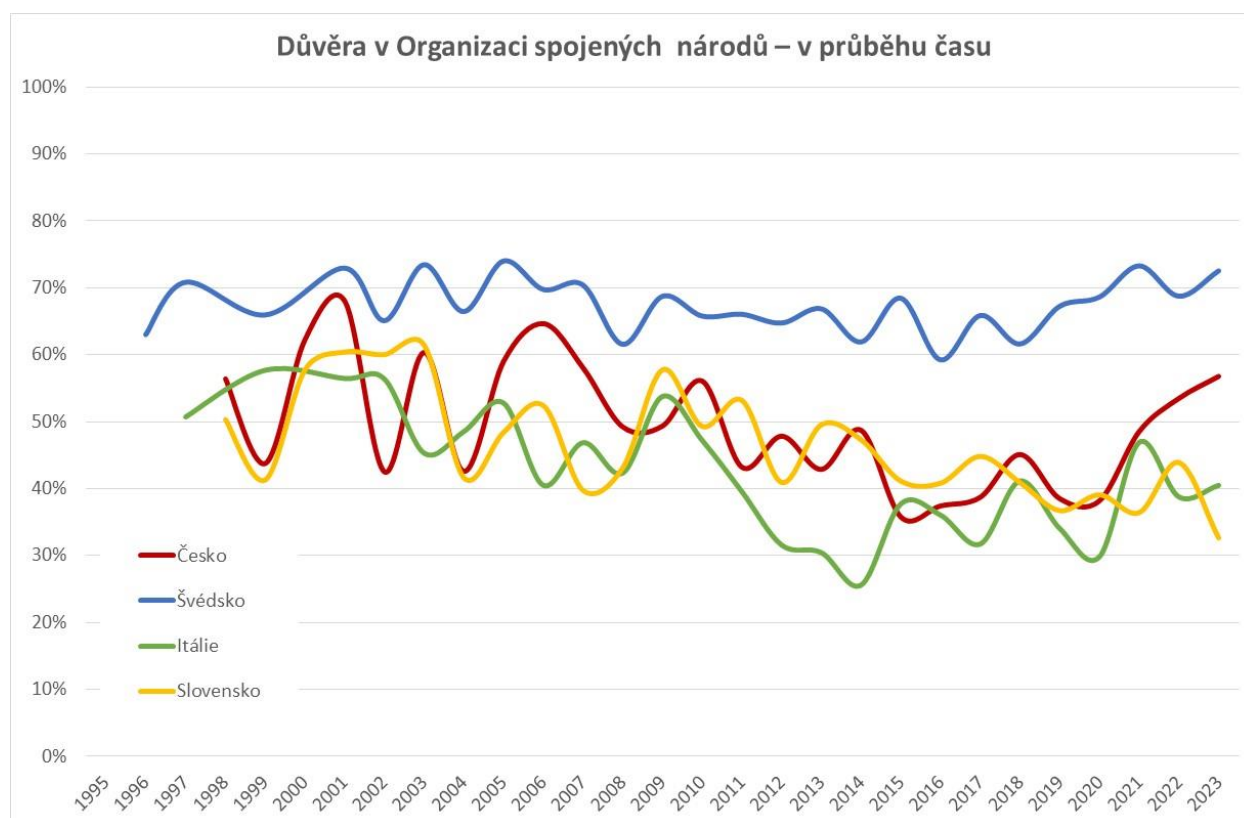
OSN je součástí složitého systému propojených organizací a institucionálních struktur. V rámci samotné OSN existuje šest hlavních orgánů - Valné shromáždění, Sekretariát, Mezinárodní soudní dvůr, Rada bezpečnosti, Hospodářská a sociální rada, Rada pro poručnictví. Mnoho lidí slyšelo hlavně o Radě bezpečnosti, protože

zprávy o OSN jsou často spojeny s tím, jak organizace řeší mezinárodní konflikty, zejména ty, které mají potenciál přerůst v rozsáhlé násilí. Mezinárodní konflikty jsou však obecně vzácné a většina činností OSN je ve skutečnosti spojena se spoluprací v sociálních, ekonomických a kulturních otázkách a s rozvojem mezinárodních norem a institucí, které by mohly mírovou cestou řešit přetrvávající problémy, jimž světová populace denně čelí. Tento typ spolupráce je pro veřejnost méně viditelný, ale pro většinu lidí na světě zásadní - od prevence a řešení mimořádných událostí spojených s hladomorem až po budování mechanismů, které zajistí spravedlivější a širší přístup k digitálním technologiím a inovacím. Činnosti tohoto typu spolupráce jsou často realizovány prostřednictvím nebo s podporou specializovaných agentur, programů, fondů nebo přidružených organizací OSN, jakými jsou například Dětský fond OSN (UNICEF), Světová zdravotnická organizace (WHO) nebo Světová banka, a různým způsobem tak ovlivňují viditelnost a pověst OSN jako svébytné organizace.

Údaje o důvěře v OSN shromážděné v různých zemích často ukazují, že v oblastech, kde je OSN přítomna prostřednictvím různých iniciativ, zejména těch, které jsou zaměřeny na sociální a hospodářský rozvoj, je úroveň důvěry v OSN vyšší. Současně, když se objeví násilné mezinárodní konflikty, může úroveň důvěry v OSN snadno kolísat, zejména v zemích, v nichž je činnost OSN méně známá. V neposlední řadě mohou různí lidé při hodnocení své důvěry v OSN poukazovat na různé činnosti, instituce nebo aspekty této organizace a širšího systému souvisejících organizací.

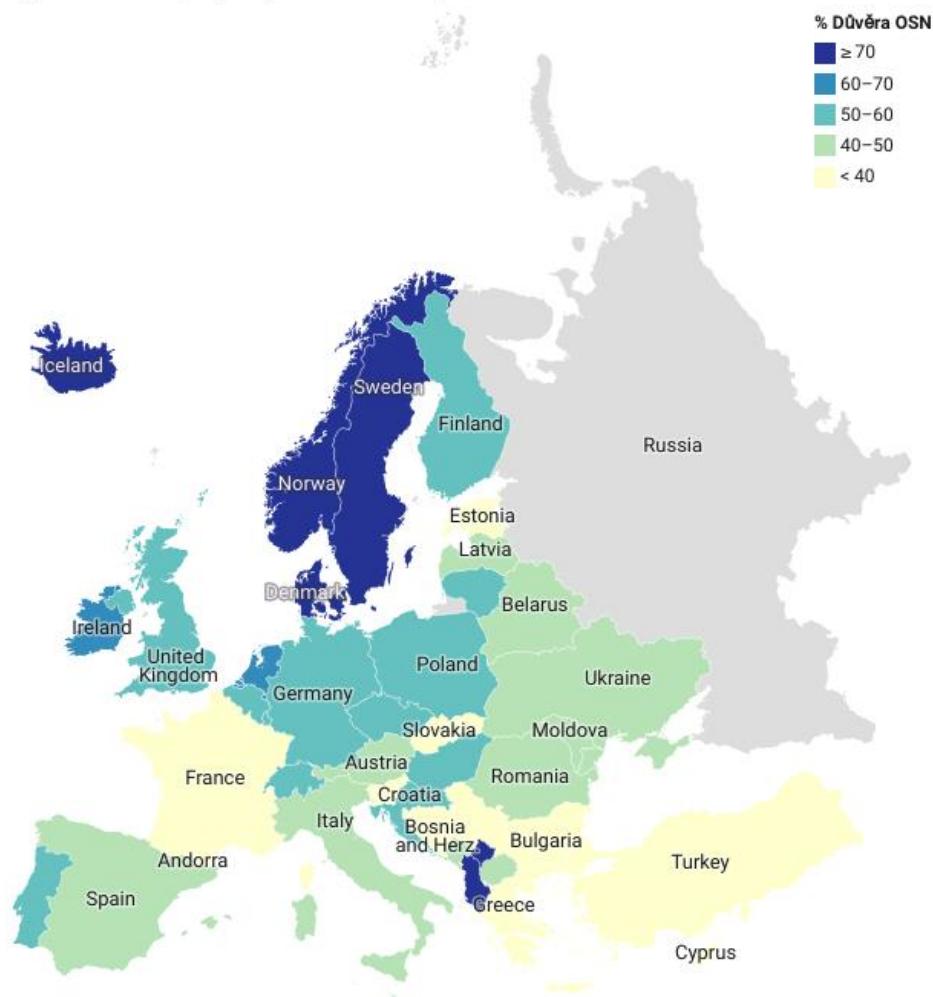
Česko je členem OSN od roku 1993. Jeho předchůdce - Československo - však bylo zakládajícím členem.

Důvěra Čechů v OSN se po celé sledované období pohybovala kolem hranice 50 %, přičemž čas od času docházelo k určitým výkyvům. Vývoj důvěry v OSN v Česku je podobný vývoji pozorovanému v zemích, jako je Švédsko nebo Slovensko, s tím rozdílem, že ve Švédsku je důvěra vyšší.

Podle údajů z roku 2023 vykazovalo Česko, alespoň pokud jde o důvěru v OSN, průměrnou úroveň důvěry, vyšší než v zemích, jako je Bulharsko, Řecko nebo Francie, ale ne tak vysokou jako v Polsku, Německu nebo skandinávských státech.

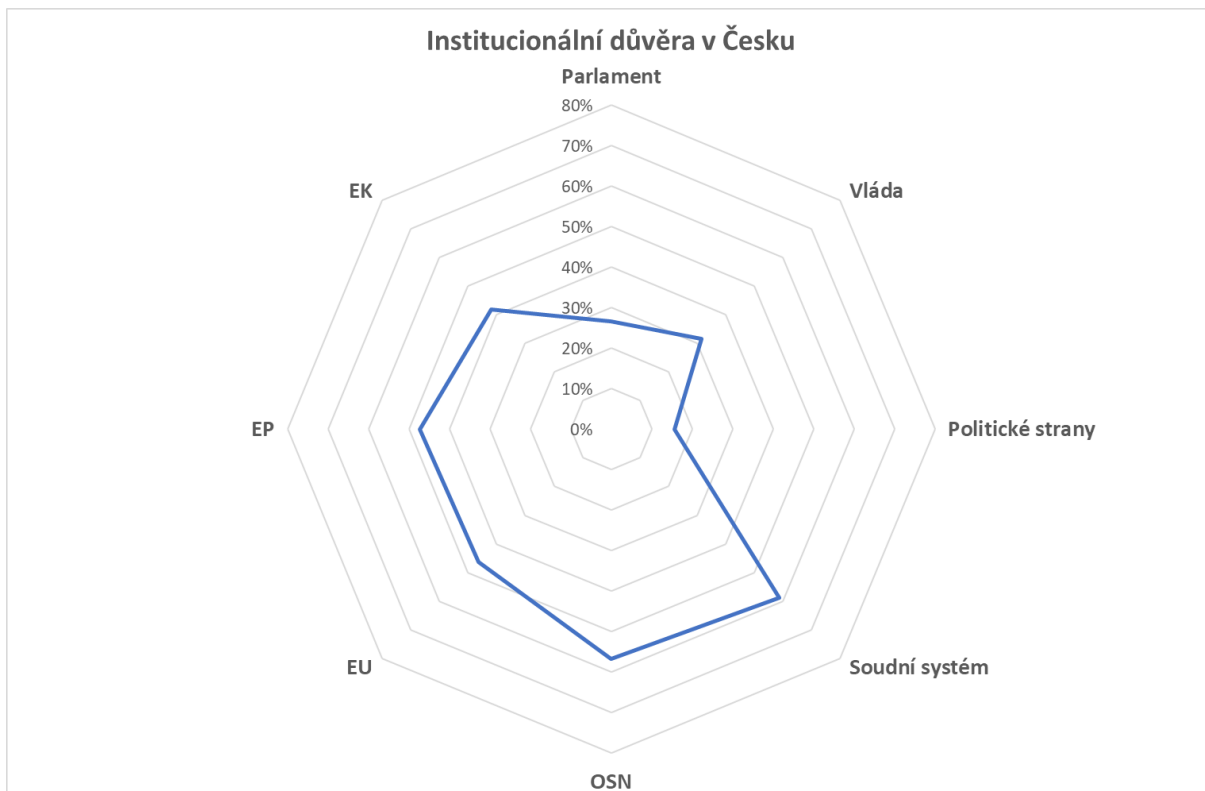
Důvěra v Organizaci Spojených Národů, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

B.8 Institucionální důvěra v Česku

Na závěr diskuse o důvěře v Česku shrneme důvěru ve čtyři národní instituce (vládu, parlament, politické strany a soudní systém) a důvěru ve čtyři mezinárodní organizace (Evropskou unii, Evropský parlament, Evropskou komisi a OSN) do jednoho grafu, který shrnuje úroveň institucionální důvěry v Česku v roce 2023. Tomuto grafu se říká radarový nebo pavoučí graf a umožňuje velmi snadno porovnat úroveň důvěry ve více institucí najednou. Čím vyšší je úroveň důvěry, tím blíže k vnějšímu okraji grafu se linie nachází. Čím nižší je úroveň důvěry, tím blíže ke středu grafu se čára nachází.

Na první pohled můžeme vyvodit řadu závěrů týkajících se institucionální důvěry v Česku. Zaprvé můžeme hovořit o určité nerovnováze důvěry v české společnosti: dvě instituce se těší přibližně 60% důvěře, další dvě přitahují jen asi 50% důvěru a důvěra ve zbývajících čtyřech institucích se pohybuje v rozmezí 10-40%. Za druhé se zdá, že mezinárodní organizace jsou upřednostňovány před národními institucemi, s výjimkou soudního systému, který se těší nejvyšší míře důvěry. Vůči ostatním národním institucím jsou však Češi poměrně skeptičtí. Za třetí, v souladu s tím, jak se politická důvěra projevuje v mnoha jiných zemích, důvěra v politické strany zaznamenává nižší úroveň než důvěra v ostatní instituce a organizace. A konečně, soudní systém je nejdůvěryhodnější institucí z osmi zahrnutých do této analýzy. Jak bylo uvedeno v části věnované soudnímu systému, jedná se o ukazatel kvality demokracie v zemi a Česko v něm dosahuje velmi dobrých výsledků.

C. Činnosti ve třídě

Tuto sadu cvičení lze využít ve výuce k seznámení žáků s pojmem politická důvěra.

C.1 Jak budujete důvěru? (20 minut)

Třída je rozdělena do skupin po 4-5 žácích. Je vhodné vytvořit skupiny tak, aby v každé skupině byli žáci, kteří nemusí být nutně blízkými kamarády, ale spíše kolegy. Případně lze vytvoření skupin realizovat i náhodně. V rámci každé skupiny jsou žáci požádáni, aby hovořili o pojmu důvěra, jak jej vnímají oni. Otázky, které mohou vést jejich diskusi, jsou následující:

- Věříte lidem ve své skupině? Pokud ano, proč? Proč jim důvěřujete/nedůvěřujete?
- Vzpomínáte si, jak tento proces začal? Jak jste začali budovat důvěru ve své kolegy?
- Věříte svým učitelům?
- Důvěřujete obecně své škole (jako instituci)?
- Komu/čemu v každodenním životě věříte? Proč?

Hlavním cílem tohoto cvičení je, aby si každá skupina vytvořila plán, jak probíhá proces "získávání a udržování důvěry". V podstatě každá skupina na konci cvičení představí, jak se podle ní důvěra získává a jak důležité jsou vzájemnost, předvídatelnost, očekávání a společné hodnoty. Instruktor má na starosti debriefing.

C.2 Jak budovat důvěru (I)? (30 minut)

Třída je rozdělena do dvou skupin, které musí pracovat na podobných scénářích. Každé skupině se řekne, že zastupují politickou stranu, která právě vznikla, a proto se netěší důvěře lidí. Na základě scénáře každé strany bude muset skupina přemýšlet o různých strategiích, díky kterým by mohly získat důvěru lidí a být zvoleny. Školitel může vytvořit plány nových politických stran (pokud budou preferovány menší skupiny, může školitel vytvořit více plánů stran). Je užitečné, aby se obě nové strany poměrně lišily z hlediska ideologie/cílové skupiny (tj. jedna tradicionalistická/konzervativní strana a jedna progresivní strana). Každá skupina bude mít za úkol navrhnout strategii pro vytvoření/zvýšení důvěry mezi možnými voliči na základě následujících otázek:

- Jaké jsou hlavní kategorie potenciálních sympatizantů? Jak si lze zachovat jejich důvěru?
- Jaké jsou kategorie voličů, které by tuto stranu pravděpodobně nevolily? Jak byste je přilákali?
- Jak můžete ve spolupráci s dobrovolníky strany šířit poselství důvěryhodnosti mezi širší populaci?
- Jaká navrhovaná opatření/hodnoty z plánu strany lze použít ke kultivaci důvěry lidí?

Každá skupina bude muset představit své strategie. Úkolem instruktora je pomoci žákům pochopit, jak je důvěra důležitá, jak ji lze pěstovat, jak mohou nedodržené volební sliby důvěru poškodit atd.

C.3 Jak budovat důvěru (II)? (30 minut)

Tři žáci ve třídě dostanou za úkol být politickými kandidáty ve volební debatě (buď se vyberou náhodně, nebo se žáci mohou k tomuto úkolu přihlásit). Každý z nich má možnost vybrat si jednoho poradce. Dvoučlenné týmy (kandidát + poradce) mají 15 minut na přípravu projevu, kterým se kandidát snaží přesvědčit třídu, že právě on by byl ideálním

vůdcem třídy. Po skončení projevů vyzve vyučující posluchače, aby se vyjádřili ke své volbě. Důraz bude kladen na to, jak lze komunikovat důvěryhodnost a jak je pro politického kandidáta důležité těžit z důvěry lidí.

C.4 Souvislost mezi demokracií a důvěrou (30 minut)

Učitel požádá žáky, aby se podívali na grafy znázorňující vývoj důvěry v instituce v jejich zemi ve srovnání s ostatními zeměmi (jsou součástí výukových materiálů). Vyučující se ujistí, že žáci informace pochopili a správně interpretovali. Poté třídu rozdělí do několika skupin (každá skupina pro jednu zemi) a požádá žáky, aby prozkoumali vývoj demokratického systému v příslušných zemích. Skupiny by se měly zabývat demokratickou transformací dané země a snažit se ji dát do souvislosti s tendencemi v hodnotách politické důvěry.

C.5 Důvěřovat mezinárodním organizacím? (30 minut)

Třída je rozdělena do dvou skupin. První skupina se zaměří na EU a druhá na OSN. V každé skupině se žáci musí seznámit s fungováním a činností jednotlivých organizací. Vyučující by měl vysvětlit, že obě organizace se liší jak geografickým rozsahem a svou historií, tak i mírou integrace členských zemí. Každá skupina se zaměří na různé způsoby rozhodování v rámci každé organizace a bude o nich diskutovat. Instruktor může nabídnout příslušné odkazy na webové stránky, kde jsou tyto informace k dispozici. Poté budou žáci v rámci každé skupiny diskutovat o tom, zda se jim konkrétní rozhodovací procesy zdají spravedlivé a zda v nich vzbuzují důvěru k příslušné instituci. Na závěr si obě skupiny vymění názory.

C.6 Důvěra prostřednictvím sociálních médií (20 minut)

Žáci jsou vyzváni, aby pomocí sociálních sítí vyhledali oficiální účty národních politických institucí ve svých zemích. Po jejich prostudování zahájí vyučující diskusi, která se zaměří na to, jakou reakci si žáci z příspěvků na těchto sociálních sítích odnášejí ve srovnání se sociálními sítěmi, které by běžně četli. Poté žáci společně navrhnou příspěvky na sociálních sítích pro jednu nebo dvě politické instituce na národní úrovni, jejichž cílem je vytvořit/vyvolat důvěru obyvatelstva. Tyto příspěvky mohou být zveřejněny na internetu, pokud žáci chtějí, nebo mohou být vytvořeny pouze jako cvičení.

Připravil:

- Luciana Alexandra Ghica, Univerzita v Bukurešti
- Bogdan Radu, Univerzita Babeş-Bolyai, Kluž Napoca
- Claudiu Tufiş, Univerzita v Bukurešti

Odkazy:

Easton, D. (1975). A Re-Assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 5(4), 435-457. <http://www.jstor.org/stable/193437>.

Tufiş, C., Ghica, L., Radu, B. (2023). Long-Term Trends of Political Trust Dynamics (1980-2023): Dataset and Codebook. *Working paper no. 1.3*. TRUEDEM: Trust in European Democracies Project.

Zmerli, S. (2014). Political Trust. In: Michalos, A.C. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_2202.

Zmerli, S., & Newton, K. (2008). Social Trust and Attitudes toward Democracy. *The Public Opinion Quarterly*, 72(4), 706-724. <http://www.jstor.org/stable/25167660>.

Při zpracování tohoto materiálu byly použity následující oficiální zdroje:

- národní ústava a ústavní zákony;
- vnitrostátní volební legislativa;
- shrnutí volební legislativy, volebních údajů a funkcí hlavních státních institucí z oficiálních internetových stránek vlády, národních ministerstev a agentur, národních volebních orgánů, národních soudů, Rady Evropy, Meziparlamentní unie, Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE/ODIHR), Agentury Evropské unie pro základní práva (EU FRA) a Mezinárodního institutu pro demokracii a volební pomoc (International Institute for Democracy and Electoral Assistance - IDEA);
- shrnutí údajů o institucionálním vývoji Evropské unie a Organizace spojených národů z jejich oficiálních internetových stránek;
- oficiální anglické verze mezinárodních smluv souvisejících s rozvojem Evropské unie a Organizace spojených národů, včetně přístupových smluv, které jsou k dispozici na internetových stránkách EU a OSN.

Všechna data použitá v grafech a mapách obsažených v tomto materiálu pocházejí ze souboru dat Long-Term Trends of Political Trust Dynamics (1980-2023), který je k dispozici na adrese <https://www.truedem.eu/resources-and-deliverables/online-data-analysis/political-trust-database>.

Autorská práva k obrázkům:

Obrázek 1: Foto: [Martin Krchnacek](#) na [Unsplash](#)

Obrázek 2: Foto: [Ryoji Iwata](#) na [Unsplash](#)

Obrázek 3: Foto: [Siverec](#), [CC BY-SA 4.0](#)

Obrázek 4: Foto: [český uživatel Wikipedie Packa](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Obrázek 5: Foto: [VitVit](#), [CC BY-SA 4.0](#)

Obrázek 6: Foto: [Kirk](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Obrázek 7: Foto: [Alexey Larionov](#) na [Unsplash](#)

Obrázek 8: Foto: [Frederic Köberl](#) na [Unsplash](#)

Obrázek 9: Foto: [Guillaume Périgois](#) na [Unsplash](#)

Obrázek 10: Foto: [Gabriel Tovar](#) na [Unsplash](#)

Web: www.truedem.eu
Email: office@truedem.eu
Twitter: @TRUEDEM_EU
Facebook: @TRUEDEMEU